

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 32.

Lördagen den 5 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr Statsrådet *Richert* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o angående fri dispositionsrätt öfver svenska statens fastighet i Paris; och

2:o angående de Kongl. teatrarne.

Herr Grefven och Talmannen mottog dessa propositioner med förklarande, att de skulle af Kammaren i grundlagsenlig ordning behandlas.

Justerades protokollen för den 28 sistlidne April.

Föredrogos och bordlades de nyss aflemnade Kongl. propositionerna.

Anmälades och bordlades:

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring i Kongl. kungörelsen angående kurhusafgiftens upphörande och införande af en allmän sjukvårdsafgift den 26 Augusti 1873;

Lag-Utskottets utlåtande N:o 41, i anledning af väckt motion om revision af Strafflagen i vissa delar;

Särskilda Utskottets utlåtanden:

N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner N:is 2 och 3, afseende förändrad organisation af landtförsvaret, äfvensom i an-

Första Kammarens Prot. 1883. N:o 32.

ledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i dithörande ämnen;

N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition N:o 4, med förslag till lag om sjöförsvaret;

N:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afskrifning af grundskatter samt af rustnings- och roteringsbesvärerna äfvensom inom Riksdagens Kamrar väckta förslag uti dithörande ämnen; samt

N:o 4, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner angående reglering af arbets- eller hofveriskyldigheten till vissa kronans gendommar i Skåne samt afskrifning af detta besvär; äfvensom

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 10, i anledning af väckt fråga om skärpta bestämmelser rörande kontrollen af handel med födoämnen och dryckesvaror samt deras beredning till afsalu.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets den 2 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Elisabeth Noréus.

Föredrogs och bifölls Banko-Utskottets den 2 i denna månad bordlagda memorial:

N:o 7, i fråga om inköp af fastighet i Östersund för Riksbankens dervarande afdelningskontors räkning; och

N:o 8, i fråga om inköp af fastighet i Malmö för Riksbankens dervarande afdelningskontors räkning.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 28 och 30 nästlidne April bordlagda utlåtande N:o 41, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd för odling af sank trakter m. m., dels ock enskilda motioner i samma ämne.

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank
trakter.*

1 punkten.

Afdelningen A).

Grefve Posse, Knut: Då jag icke inom Utskottet ansett mig böra afgifva någon reservation, i anledning af Utskottets afstyrkande af mitt i min motion gjorda yrkande, om att sjelfva odlingskostnaden

finge i lånesumman inräknas, är jag skyldig att för Kammaren redogöra för orsaken till denna uraktlåtenhet.

Genom de betydliga förändringar och förbättringar, som Utskottet gjort vid den Kongl. propositionen, har jag med nöje funnit, att vilkoren blifvit i många delar förbättrade i förhållande till dem, som i den Kongl. propositionen framstälts och hvarigenom ändamålet med dessa gagnande lån skulle förfalla.

Bland de viktiga förändringar, som Utskottet gjort, räknar jag den, att tiden för fondens bildande blifvit inskränkt till 5 år. Jag antager och hoppas att under dessa år den erfarenhet skall vinnas, att man icke derefter skall hafva en sådan fruktan för de »vådliga» följderna af denna fond; hvilken fruktan, om den ock är mindre nu än för ett år sedan, dock inom många fortlevver. Jag är öfvertygad om, att, när frågan om en kortare tidrymd återkommer, den skall röna ett gynnsammare mottagande. Jag styrkes härutinnan af den välvilliga motivering, som Utskottet har på sid. 22 af utlåtandet. Det säges der, bland annat, att »de fördelar, som för landet i dess helhet på detta område stå att vinna, äro så afsevärda, att statens medverkan i ett omfång, som står i rimligt förhållande till ändamålet, ej bör undandragas, om än vid de åtgärder, hvilka staten härutinnan kan vilja vidtaga, en viss försigtighet torde vara af nöden». Således är det min tro och förhoppning, att när man fått samla erfarenhet under ytterligare 5 år, skall man vara mindre tveksam att lemna ett kraftigare understöd.

Jag är för min del fortfarande såsom förut fullleligen öfvertygad, att, om något verkligt stort och gagneligt skall kunna uträttas, man måste utsträcka lånerätten till hela odlingsföretaget; men med de 5 millioner, som nu föreslås, tror jag dock, att man har tillräckligt för sin verksamhet på detta fält, der de lånesökande sjelfva kunna bidra till odlingskostnaden. I synnerhet om Riksdagen ville bifalla mitt i mom. 12 gjorda tillägg, tror jag att äfven mången mindre bemeddad skulle få tillfälle att under hand skaffa sig penningar, då han visste att han hade resurser att öfverflytta hela sin skuld för denna sak på närmaste hypoteksförening.

Således hoppas jag att det icke skulle vara någon fara deri, att man icke nu fått rätt till hela odlingskostnaden som lån.

Bland öfriga förbättringar, Utskottet gjort i den Kongl. propositionen, får jag framhålla, att den i mom. 4 af den Kongl. propositionen förekommande bestämmelsen om återbäring af det erhållna lånet och den dermed förenade skyldigheten för den lånesökande att föra räkenskapen blifvit borttagen.

Det är ganska tydligt att en sådan lånerätt, hvilken är utsträckt icke allenast till de stora aflopps företagen, utan äfven till de mindre dikningarne, skulle genom en sådan bestämmelse lida. Man kan nemligen antaga, att vid de mindre dikningarne antingen de särskilda delegarne med egna krafter och eget folk utföra denna eller också lega nödigt folk hvar för sig härtill. Skulle nu i ett företag, som räknar 50 eller 100 delegare, föras minutiösa räkenskaper, hvarigenom kunde visas de kostnader hvar och en haft, skulle detta öka kostnaden alldeles ofantligt. Då detta åliggande icke förut varit för låntagare stadgadt, utan blott ifrågakommit i sådana fall, der anslag lemnats, borde

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

naturligen denna olägenhet undanrödjas. Då Utskottet nu borttagit dessa bestämmelser är, såsom jag hoppas, ett stort hinder undanröjdt.

I mom. 7 har äfven en förändring blifvit gjord. Utskottet säger, att någon del af lånet i Statskontoret skall innestå, intilldess *vattenaflednings- och afdükningsarbetet* är afsynadt och godkänt; Kongl. Maj:t åter hade föreslagit att det skulle innestå, till dess *arbetet* (d. v. s. odlingen) är afsynadt och godkänt. Hade denna sista bestämmelse fått qvarstå, hade derigenom ökats behovet af förlag för odlaren, enär han icke fått ut sitt understöd, förr än han verkställt hela arbetet. Nu åter får han det för det ändamål, hvartill det är afsedt, och behöfver icke för denna sak söka ytterligare hjälp.

I mom. 11 har tiden för skyldigheten att underhålla de med lånet utförda arbeten blifvit inskränkt. Jag tror, att det egentligen varit till fördel för staten, som denna förändring skett. Det kan icke heller vara någon rimlighet för odlaren att, när han icke vidare är staten något skyldig, stå under en dylik kontroll. Hans eget intresse manar honom nog att underhålla arbetet, hvaraf han själf har mesta nyttan.

Det är en annan anmärkning jag här skall anhålla att få göra. Utskottet säger, att kostnaden endast får beräknas efter öppna diken. En stor fördel hade dock blifvit beredd, om kostnaden fått beräknas för täckdikning. Men då man ser, att en sådan fruktan råder för att utsträcka detta understöd till hela odlingen, kan man icke undra på, att man icke vill befrämja täckdikning. Vidare får jag säga, att ehuru det är angeläget att mark af ifrågavarande beskaffenhet blifver täckdikad, dermed dock torde kunna anstå, till dess marken hunnit sätta sig och blifva planerad. Det torde icke vara så lätt att verkställa allt på en gång, och jag tror därför denna inskränkning icke innebär något verkligt hinder. Jag är öfvertygad att hvarje jordbrukare, som får erfarenhet om den täckdikade jordens företräden framför den icke täckdikade, skall skynda att verkställa denna förbättring så småningom och så fort han kan hinna med det. Nyttan af täckdiken är med afseende på den jord, hvarom här är fråga, ännu mera märkbar än på annan jord. Denna jord blir nemligen af torka mycket lösare och torrare än annan jord och hvirflar för vinden. Under våta år åter blir den surare än annan jord. Båda dessa olägenheter regleras mycket väl genom täckdikning, och således hade det varit önskligt, att kostnaden dertill utsträckts. Men när man, såsom här skett, måste krypa fram i fråga om förmånens beviljande, får man icke på en gång begära allt.

Förlidet år, då genom min motion i detta ämne det egentligen för första gången påvisades, hvilken källa till rikedom för landet låg i dessa mossodlingar, fick jag ett välvilligt förklarande från Stats-Utskottet, att Riksdagen icke bestämt, huru stor del af lånet skulle användas till sjelfva afdikningen. Det blef således för myndigheterna tillkännagifvet, att det kunde gå upp till hela kostnaden. I år har man fått det stora erkännandet, att icke endast till de större afdikningarne, utan äfven till alla de mindre bör lemnas understöd. Jag tror att man får finna sig i, om man icke får allt på en gång. Så har jag gjort, och jag är viss, att då denna fråga om 5 år återkommer, man

åter skall framställa begäran om understöd till hela odlingskostnaden och då hysa mindre fruktan att villfara densamma. Det är visserligen sant, att ju mera man lånar desto mera blir man skyldig. Men i förvarande fall tror jag att man kan omvända satsen så, att ju mera staten lånar desto rikare blir så väl staten som dess medlemmar. Jag tror att det är svårt att påvisa något företag, sedan vi anlade våra jernvägar, som så kraftigt skall höja landet. Jag vill icke göra blomstermålningar, men jag tror att vi icke kunna ana den utveckling, som härigenom kunde beredas, och illa vore om vi fruktade att lemna en hjälpsam hand. Detta är endast en häfstång, som, enligt min åsigt, utgör det kraftigaste medel för höjande af landets välmåga.

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

Utskottet har vidare gjort en förändring i Kongl. Maj:ts förslag vid mom. F). Det heter nemligen i Utskottets förslag, att: »Kongl. Maj:t skall ega att, i den mån fondens kapital och sedermera inflytande låneafbetalningar och räntebehållningar dertill lemna tillgång, å fonden anvisa lån för odling af sankta trakter, att utgå med högst en million kronor årligen enligt följande allmänna vilkor och bestämmelser.»

Kongl. Maj:t hade deremot föreslagit, att hvad som icke ena året för utlåning erfordrades skulle få det andra året användas. Jag har tagit mig friheten att härutinnan göra ett yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition; hvarom jag anhåller att få framställa förslag, när denna punkt blir föredragen. Inom Utskottet uppgafs för denna ändring intet annat skäl, än att, då det var tydligt och klart, att under de första åren icke skulle inkomma många låneansökningar, skulle deremot under de sista åren inträffa, att ansökningar beviljades till högre belopp än 1,000,000 kronor; och man var därför rädd, att man sålunda skulle gifva på hand att öka beloppet under nästkommande period. Jag tror dock, att man icke behöfver hysa någon fruktan i detta afseende. Är det så, att odlingslånen blifva begärliga och kunna med fördel användas, kommer det sannerligen icke att stanna vid 1,000,000, och jag tror icke att det skall blifva någon fara att gå betydligt derutöver.

Jag nämnde, att jag i mom. 12 gjort yrkande om ett tillägg. Det afser, såsom af betänkandet synes, att de, som icke hade medel att bestrida kostnaderna för odlingen, skulle hafva tillfälle att genom användande af sin personliga kredit och genom att sluta sig tillsammans i större eller mindre grupper, under de få år odlingen pågår, få en hjälp att verkställa densamma, då staten undandrager sig. Jag tror icke att detta kan vara att uppmana till vinglerier, när de veta, att de få en egendom, som kommer att gifva full ränta på den nedlagda kostnaden, och tillika veta, att de hafva möjlighet att, på sätt jag ofvan nämnt, öfverflytta ett lån, som de begagnat såsom en häfstång endast att få sin jord fullkomligt odlad och fruktbarande. Derigenom skulle äfven den fördel vinnas, att statens tillgångar icke blefve så hårdt anlitade, utan kunde på kort tid verka på flera punkter.

Den anmärkning, som Herr Chefen för Justitiedepartementet gjort vid föredragning af detta ärende inför Kongl. Maj:t, är icke åtföljd af något bestämdt yrkande, och torde således icke behöfva här till besvarande upptagas; allra helst som Utskottet i motiveringen visat, att ingen våda kan på sätt han förmenat härigenom förorsakas. Jag, för min

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)

del, är Kongl. Maj:t tacksam för det han, när han hade två så olika råd, som i denna sak, följt det, som han nu gjort, och hvarigenom jag hoppas och tror, att landets utveckling skall i hög grad befrämjas. Jag yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr Wallenberg: För min del hade jag önskat, att man i denna viktiga fråga hade kunnat först diskutera villkoren och sedan huvudsaken. Ty på villkorens beskaffenhet beror, om man skall kunna gifva sitt samtycke till den nu föredragna punkten. Då emellertid en framställning i denna riktning kunde hafva mött svårigheter, och Herr Talmannen benäget tillåtit att vi få vid denna punkt yttra oss öfver frågan i sin helhet, ber jag att få begagna mig af denna tillåtelse.

Det är, enligt min åsigt, ganska svårt att med hänsyn till alla sammanställningar säga, om denna odlingsfond är önskvärd eller icke. Så långt vill jag gå, att jag medgifver att de summor, som genom annuiteter af utstående odlingslån ärligen ingå till statsverket, åter må till dylik utlåning användas; men det är så många andra föreslagna bestämmelser, som hos mig väckt betänkligheter. Först och främst kan jag icke se, hvarför Kongl. Maj:t i rådet skall afgöra lånefrågor, då vi hafva så många andra verk, som dermed kunna sig befatta. Anser man emellertid, att det icke är lämpligt att anförtro detta uppdrag till ett redan befintligt penningverk, och som jag anser saken vara så vidtutseende, då det enligt lemnade uppgifter för framtiden gäller att kunna till odling återvinna 600,000 tunnland af Sveriges jord, torde det vara väl berättigadt att upprätta en fristående institution för detta ändamål, och icke, på sätt här är föreslaget, fördela göromålen på olika embetsverk och i sista hand göra Kongl. Maj:t till lånedirektör. Det är, såsom Herr Talmannen behagade finna, enligt 5:te punkten till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen öfverlemnadt att pröfva säkerhetshandlingarne. I en annan punkt är bestämdt, att Statskontoret skall godkänna borgen o. s. v. I sista punkten förekommer, att Riksgäldskontoret skall upplåna penningar för att lemna till denna fond. Jag är för min del öfvertygad om riktigheten af att Riksgäldskontoret frikallas härifrån. Jag återkallar i Herr Talmannens minne, huruledes Riksdagen, då Kongl. Maj:t föreslog upplåning af penningar till Hjelmarens och Qvismarens sänkning, icke uppdrog åt Riksgäldskontoret att upplåna penningar för detta ändamål. Då vi ännu strängt hålla på, att Riksgäldskontoret icke skall skuldsätta staten för andra ändamål än jernvägsbyggnader, anlagda vare sig för statens räkning eller med statens understöd af enskilda bolag, är det en ganska viktig omständighet att fortfarande kunna sanningsenligt säga, att staten icke lånat annat än för sådana ändamål, som innebära hopp om framtida god afkastning samt fullgod säkerhet i den för länemedlen förvärfvade egendomen. Att frånträda denna af Riksdagen upställda princip anser jag hvarken nödigt eller nyttigt i förevarande fall. De obligationer, som Riksgäldskontoret komme att utgifva, föreslås dessutom blifva ställda så, att de äro de minst fördelaktiga för låntagaren. Det är nemligen ganska säkert att obligationer, som äro ouppsägbara från långifvarens

sida men uppsägbara från låntagarens, icke komma att betinga några fördelaktiga villkor i afseende på räntefoten.

Jag tror icke att det är nödigt att inblanda Riksgäldskontoret i denna affär, ty om man ställer så till, att det blir en särskild institution eller styrelse, bestående af t. ex. 5 personer, deraf 3 tillsattes af Kongl. Maj:t och 2 af Landbruksakademiens förvaltningskomité, tror jag att denna styrelse skulle få ganska litet att beställa, men det vore i alla fall en styrelse för denna låneanstalt. Det är naturligt, att Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle gifva sitt omdöme om arbetsplanens antaglighet. Odlingsfondens egen styrelse skulle ganska säkert icke behöfva hålla annat än kvartalssammanträden. Vi se ju att det går väl för sig för hypoteksföreningarnes i orterna styrelser att utlemna amorteringslån vid sina kvartalssammanträden. Om en sådan styrelse funnes, kunde den i odlingsfondens namn utställa obligationer och, då meningen icke är att utgifva dessa obligationer i utländskt mynt och få ett nytt svenskt papper i den utländska marknaden, vunnnes samma ändamål som om Riksgäldskontoret finge i uppdrag att utställa några besynnerliga obligationer för de sankta trakternas skull. Om Riksdagen dertill ville lemna 2 millioner kronor i Riksgäldskontorets obligationer såsom garantifond i likhet med de 8 millioner kronor sådana obligationer, som Riksdagen redan lemnat allmänna hypoteksbanken för likartadt ändamål, så vore odlingsfondens ställning fullt betryggad. Då Riksdagen sannolikt vill godkänna öfverförandet till den nya fonden af de förut lemnade lånens annuiteter, är det mycket säkert, att odlingsfondens obligationer skulle erhålla god kredit. Om saken så ordnades, skulle den nya institutionen blifva betryggande och motsvara sitt ändamål. Det har också synts mig nödigt, att en bestämmelse intoges i förfatningen derom, att Riksbanken skulle vara pliktig att mot de villkor, som Riksbanken för tiden högst beviljar åt enskilda, mottaga tillfälligtvis lediga penningar af odlingsfonden; men som jag nu icke har någon sannolikhet för att få mina önskingar genomförda, och det under nuvarande förhållanden skulle vara ganska svårt att upprätta en ny institution med så vidtomfattande verksamhet, anser jag det vara betänkligt att nu ingå på förslaget sådant det föreligger, huru stor välbetydning än må hafva legat till grund för detsamma.

Vidare anhåller jag att få omnämna ett par detaljer, för att sedermera icke behöfva återkomma till desamma. Ett par af reservanterna hafva ansett att årliga räntan å ifrågavarande lån borde bestämmas till $4\frac{1}{2}$ procent. Ingen kan mer än jag anse detta vara önskvärdt, men jag tror, att då räntan på sådana lån väl kan nedsättas, men aldrig höjas, man bör lemna till en kommande Riksdag att, sedan man sett huru saken går, bestämma en nedsättning. Att för närvarande frånträda den i Kongl. Maj:ts förslag uppgifna räntesatsen af 5 procent, tror jag således icke vara lämpligt.

Deremot anser jag det bestämdt vara skäl att borttaga en sådan bestämmelse, som fordrar att lånsökanden skall betala en hel del andra kostnader, hvilkas belopp äro ytterst sväfvande. Läser man noga igenom Utskottets betänkande, finner man, att så väl Statskontoret som Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ganska klart icke blott antydtt utan äfven framställt, att ökade göromål skulle föranleda ökade kostnader

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.*
(Forts.)

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)

för talrikare biträden m. m. Det är visserligen sant, att så är förhållandet, men det får jag upprigtigt säga, att jag icke anser det vara skäl att i sådana termer, som här föreslagits, pålägga lånesökande att för sådana ändamål få en särskild kostnadsräkning. Dessa kostnader borde erläggas endast af sådana lånesökande, hvilkas framställningar icke förtjena att bifallas och som således gjort onödigt besvär utan att föranleda någon som helst åtgärd för ernående af det afsedda ändamålet att vinna tillökning i landets odlade jord. I 14:de momentet står det särskildt föreskrifvet, att alla kostnader, af hvad namn de vara må, som i följd af erhållna lån ådragits Statskontoret, skola utan undantag bestridas eller godtgöras af låntagaren. Det är en föreskrift, som måste verka temligen afskräckande på lånesökande. Vi hafva nyligen hört, huru Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet är angelägen att upplifva det gamla föräldrade »gebühr», och då kan man ju aldrig veta, huru långt dessa kostnader komma att sträcka sig. Alla sådana kostnader borde egentligen gå på statsverkets räkning. Något bistånd bör väl statsverket äfven lemna, och vi skola komma ihåg att här är endast fråga om en uppskjuten räntebetaling, hvilket icke är detsamma som räntefrihet.

Under nuvarande förhållanden och då vi stå framför så stora omvälfningar, anser jag tidpunkten icke vara lämplig för stiftandet af en ny odlingsfond på det sätt som nu blifvit föreslaget; och då jag icke har rättighet att få villkoren afgjorda förut, utan man ovilkorligen måste svara ja eller nej till sjelfva förslaget, hurudana än villkoren komma att bestämmas, måste jag, med erkännande af den välvilja, som legat till grund för förslaget, för närvarande inskränka mig till att yrka afslag på denna första punkt, som nu är föredragen.

Herr Evers: Af den utredning, som finnes angifven i Kongl. Maj:ts förevarande proposition, synes, hvilken enorm areal nu värdelösa marker inom vårt land skulle genom odling kunna göras fruktbarande, och mången kan med skäl förvåna sig öfver, att den enskilda företagsamheten härvidlag varit och är så ringa. Anledningen härtill kan vara flerfaldig, men enligt mitt förmenande är det egentligen två sådana. Den ena att man i allmänhet saknar tillräcklig insigt om dessa markers höga värde, och den andra bristande kapital, till följd hvaraf jordbrukaren varit urståndsatt att företaga dessa odlingar. Hvad den första anledningen vidkommer, så må man icke förundra sig öfver, att mången, vid minnet af den dyrbara kultur och det numera utdömda brukningssätt som vid dessa mossodlingar förr i tiden tillämpades, drar sig för att företaga dessa odlingar, som *då* mången gång icke lemnade det resultat man af dem väntat. Beklagligtvis är kunskapen om de förändrade metoder, man numera använder vid kulturen af våra mossar, grundad på senare tidens erfarenhet, långt ifrån allmän, och detta tillskrifver jag till stor del vara en orsak till att dessa så värdefulla marker ännu ligga obrukade. Tack vare vetenskapen kan man numera med temlig säkerhet på förhand bestämma, huruvida den mark man ämnar kultivera dertill är lämplig, och det förvånande resultat, som användandet af de artificiella gödningsämnen just på dessa marker åstadkommit, har af senare årens erfarenhet blifvit till fullo bekräftadt.

Nu finnas dess bättre många jordbrukare, som, med kännedom om dessa förhållanden, gerna skulle vilja företaga odling af sådana marker, men hvilka dertill sakna nödiga medel och hvilka svårigen med lånta penningar kunna företaga dessa arbeten, derest ej säkerhet finnes, att penningarne ej för snart behöfva återbetalas, och för att i detta afseende bereda jordbrukaren ett sådant tillfälle, har Kongl. Maj:t framlagt förslag till bildande af denna odlingsfond, hvarifrån lån under vissa vilkor skulle kunna lemnas jordbrukaren. Då jag till alla delar önskar framgång till Kongl. Maj:ts proposition, kan jag likvisst icke underlåta att framställa några anmärkningar mot de förändringar, som af Utskottet i dess nu föreliggande förslag blifvit vidtagna.

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet yttrar i sitt anförande till statsrådsprotokollet, som i Utskottets betänkande återfinnes på sid. 14: »Mot förslaget om låneunderstödet bestämmade till så stort belopp, som förvaltningskomitén ifrågasatt, synes mig betänklighet möta. Enär nemligen redan nu, då staten lemnar lån till relativt ringa del af de beräknade kostnaderna, understundom inträffar, att egaren af vattendränkt mark inlåter sig på ofullständigt planlagda utdiknings- och odlingsföretag, lærer med temlig visshet kunna antagas, att, derest hela kostnaden för så väl torrläggning som odling skulle erhållas såsom lån, slika mindre väl förberedda företag skulle oftare sättas i verket till skada så väl för den enskilde som det allmänna. Ehuru jag af sådan anledning icke finner det lämpligt, att staten genom beredande af allt för stor lätthet till erhållande af lån för berörda ändamål inleder egare af vattenskadad mark uti vanskliga företag af sådan beskaffenhet som de förevarande, synes mig likväl större låneunderstöd än tillförene böra lemnas för dylika företag, och anser jag för min del dessa understöd lämpligen böra bestämmas till det belopp, hvartill kostnaden för den fullständiga torrläggningen, det vill säga hela vattenafledningen och afdikningen, beräknats komma att uppgå.»

Nu anför Stats-Utskottet i sin motivering på sid. 25 följande: »Med uttrycket »torrläggningen» i detta och tredje momenten af Kongl. Maj:ts förslag afses, på sätt af statsrådsprotokollet framgår, så väl vattenafledningen som afdikningen, hvilken senare hittills vid låns beviljande i allmänhet ej tagits i beräkning. Utskottet finner goda skäl vara anförda för behovet af en förändring härutinnan så till vida, att låneunderstödet komme att bestämmas till beloppet af kostnaden för fullständig, ej blott vattenafledning, utan äfven afdikning *medelst öppna diken.*»

Den fullständiga torrläggning, som Herr Departementschefen ofvan framhållit, skulle nu enligt Utskottets tolkning endast omfatta en *afdikning medelst öppna diken*. För min del kan jag, som hyser den åsigt, att ingen torrläggning kan kallas fullständig med mindre än att täckdikning äfven eger rum icke godkänna den motivering, Utskottet här uppställt, så mycket mer som, då tidens tendens vid ett rationellt jordbruk är att undanrödja eller ersätta de mindre, öppna diken medelst täckdiken, staten icke bör motverka detta genom att lemna understöd för afdikning medelst öppna diken, der täckdikning företrädesvis bör ega rum, som fallet är med dessa sankta och vattensjuka marker. Den förste ärade talaren har visserligen berört önskvärdheten deraf

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)

att i det låneunderstöd, staten lemnade jordbrukaren till dessa odlingar, äfven måtte inrymmas kostnaden för täckdikningen, men af farhåga att låneunderstödet derigenom skulle blifva större, icke velat yrka derpå. För min del tror jag icke att kostnaden blefve väsentligt högre, om täckdikningen samtidigt med odlingen eller sedan marken hunnit sätta sig företages, ty derest marken skall torrläggas endast medelst öppna diken, måste dessa anläggas af större dimensioner och tätare intill hvarandra, än om täckdikning användes, och då man till täckdiknas igenläggande å mossmarker vanligen använder ett billigt material, såsom gårdsle, träribbor m. m., blir skillnaden i kostnaden mellan öppna och täckta diken ganska ringa. Från en egendom, der man på senare tider kanske mer än på något annat ställe i vårt land företagit vidt omfattande odlingar af mossar och sankmarker, har jag erhållit uppgift öfver kostnaden för täckdikningen derstädes; och deraf framgår, att kostnaden oberäknadt aflopsgrafvar och sådana öppna diken som alltid måste finnas, uppgår till följande: »Uppgräfnings af spårdiken, vanligast på 60 fots afstånd, afsedda att om några år göra tjänst såsom täckdiken, per tunnland 15 kronor. Dertill kommer för täckdikning å dyjord med träribbor, å 5 öre per kubikfot, jemte upphuggning och transport, 14 kronor 50 öre, upprensning af diken, nedläggning af virket samt dikenas igenfyllande och planering 9 kronor 50 öre, eller sammanlagdt 39 kronor.» Hvad torrläggning medelst öppna diken per tunnland uppgår till, derest sådana i stället för täckta diken skulle användas, är jag ej i tillfälle att nu kunna upplysa om, men jag föreställer mig att prisskillnaden mot de ofvan angifna ej blefve synnerlig stor. Olägenheterna vid jordens brukning af dessa öppna diken behöfver jag icke för dem af Kammarens ledamöter, som äro jordbrukare, påpeka. Hvar och en vet dessutom, att dikeskanterna äro stambäll för ogräs, och på våra odlade mossmarker, der i allmänhet stor frodighet hos växterna råder, är man ofta utsatt för rostens härjningar, och detta blir än mer fallet, derest dessa öppna diken, hvilka så att säga delvis äro förvaringsrum för rostsvamparne, mer än behöfligt är bibehållas.

Under sådana omständigheter föreställer jag mig att det hade varit önskvärdt om Stats-Utskottet, i stället för talet om affdikning med öppna diken, hade framhållit, att i den torrläggning, hvartill lån komme att lemnas, äfven hade upptagits sådan medelst täckta diken. Statens skyldighet vid de ifrågavarande lånens utlemnande är att tillse, det de arbeten som åtnjuta understöd blifva ordentligt utförda, och större säkerhet att så äfven komme att ske, vore att motse, derest den ifrågasatta torrläggningen blifver så fullständigt som möjligt utförd. Genom en sådan föreskrift skulle den förmänsrätt, som staten för dessa lån erhåller framför öfrige inteckningshafvare i egendomen, icke förringa den säkerhet desse innehafva.

Hvad denna förmänsrätt vidkommer, kan jag icke underlåta uttala, att jag icke kan dela de betänkligheter i detta afseende, som Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet derom i sitt anförande till statsrådsprotokollet uttalat. Om staten nemligen lemnar understöd till odlingar endast till så stort belopp, som *torrläggningskostnaden* kräver, med förpligtelse för låntagaren att derutöfver bekosta sjelfva od-

lingsarbetet med ty åtföljande förökning i byggnader, inventarier, dragare m. m. och han icke utfår *hela* det låneunderstöd staten lemnar, förr än företaget det vill säga odlingen i sin helhet är fullbordadt, kan man, enligt min åsigt, icke med skäl påstå, att in-teckningshafvarnes rätt blifver försämrad, då den säkerhet desse innehafva icke afser den värdelösa marken, hvarom nu är fråga, utan en vid in-teckningens beviljande i egendomen varande åker, äng och byggnader. Ett sätt att förekomma denna så kallade tysta förmänsrätt vore visserligen att ålägga lånesökanden att förete bevis om medgifvande af förutvarande in-teckningshafvare att de för sin del icke hafva något emot lånets beviljande med dertill hörande förmänsrätt för staten. Men på samma gång detta skulle medföra ett ökad och ganska stort besvär för de myndigheter, som komme att pröfva lånen, förefaller det mig, af skäl jag redan förut anfört, att ett sådant åläggande för lånesökanden icke är behöfligt, så mycket mer som jag föreställer mig, att den försigtige lånesökanden icke läser underlåta att, innan han inlemnar ansökning om lånet, förvissa sig om in-teckningshafvarnes medgifvande i nu angifna syfte. Då jag emellertid icke vågar hoppas, att i det låneunderstöd, som staten kommer att lemna för dessa odlingsföretag, äfven kunde inrymmas den fullständiga torrläggning jag tagit mig friheten påpeka, enär ingen ledamot af Stats-Utskottet framhållit detta, vill jag icke påyrka någon återremiss i detta syfte, utan anhåller endast att till profokollet få anföra dessa mina åsikter. Jag kan likwisst icke underlåta att framhålla såsom ett önskningsmål, att de myndigheter, hvilka komma att pröfva låneansökningarna, måtte fästa nödigt afseende dervid, att de lånesökande, hvilka förbinda sig till en fullständig torrläggning medelst täckdikning, måtte ega företräde framför öfrige sådane. Af hvad jag nu anfört behagade Kammaren finna, att jag varmt intresserar mig för det förslag, som nu föreligger, och får därför till den nu föredragna punkten yrka bifall.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Friherre Tamm: Man måste erkänna, att det mål, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets betänkande, är stort, och att det är att hoppas att nyttan af en fond för odling af sankta trakter måtte blifva mer erkänd än hittills, äfven om man kunde önska att jordbruket blefve i större mån intensivt än extensivt, såsom genom denna fond torde blifva fallet. Men äfven om man erkänner detta, kan jag dock icke gå in på, att man äfven måste erkänna righeten af alla de vägar, på hvilka man vill komma till målet, och tror, särskildt hvad denna fråga beträffar, att man måste öfverväga, om icke olägenheterna äro vida större än fördelarna af ett bifall till detta förslag. Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet har anfört en omständighet, som synes mig innebära fara för fastighetskreditens rubbning och medföra kränkning af enskildes rätt. Det är nemligen här föreslaget, att staten såsom säkerhet för återbekommande af odlingslånen skulle förbehålla sig den förmänsrätt, som i 17: 6 Handelsbalken finnes medgifven. Stats-Utskottet har visserligen dels

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

genom ett tillägg till Kongl. Maj:ts förslag och dels genom åtskillig bevisföring sökt förringa kraften af de skäl, som Herr Justitieministern anfört till statsrådsprotokollet mot ifrågakarande säkerhet, men det synes mig, att Stats-Utskottet lika litet genom tillägget som genom sin bevisföring i detta sitt försök lyckats. Den anmärkta olägenheten, säger Utskottet, skulle kunna häfvas genom en särskild föreskrift derom, att anteckningarna i jordeboken delgäfvos vederbörande domhåfvande för att införas i in-teckningsprotokollet och derefter inflyta i gravationsbevisen. Detta skulle kunna medföra en fördel för efterkommande in-teckningar, men för dem, som redan finnas, innebär det icke någon säkerhet och är alltså icke tillräckligt.

Vidare säger Utskottet, att någon olägenhet icke inträffat af 1855 års förordning. Må vara att så icke skett, så synes det mig likväl ej vara rätt att, sedan det påpekats hurusom faror i detta afseende kunna uppstå, fortgå på denna väg, i synnerhet som olägenheterna växa i samma mån som fonden ökas, och den kontroll, som Kongl. Maj:t skulle vara i tillfälle att utöfva, hjälper icke heller, ty vådorna blifva icke mindre, under det att orsakerna till dem växa genom fondens ökning. Om det, såsom Utskottet säger, måste antagas, att hemmanens värde i följd af understödet ökas så, att in-teckningshafvare derigenom icke skulle löpa någon fara, så synes det mig lämpligt, att den, som för ett dylikt särskildt ändamål lemnat lån och som är i tillfälle att pröfva den förbättring, jorden derigenom erhåller, också borde vara den, som finge åtnöjas med säkerheten i jordens ökade värde, och att sådant icke skulle öfverlemnas åt den, som redan förut har sin säkerhet be-fästad. Mig förefaller det alltså, som om förhållandet vore alldeles motsatt mot hvad Utskottet säger, eller »att statens rättighet till bästa förmånsrätt för odlingslån synes ock vara i sakens natur väl grundad».

Äfven tror jag föga vinnes genom den utväg, Stats-Utskottet anvisar in-teckningshafvarne sjelfve, eller att de skulle kunna bevaka sin rätt genom uppsägning, ty hvart skulle väl detta leda? Om det blir känt, att ett odlingsföretag skall sättas i gång, och in-teckningshafvarne vilja bevaka sin rätt genom att uppsäga och indrifva sina fordringar uti något särskildt hemman, så blir dess egare möjligen urständsat att deltaga i odlingsföretaget, och hela företaget blir må hända om intet. Vid sådant förhållande synes det mig icke vara någon nytta med att skapa en särskild odlingsfond, utan tvärtom, och jag föreställer mig att skadan blir ännu större, om man genom användandet af den här föreslagna säkerheten skulle så mycket rubba fastighetskrediten, att möjligen hypoteksbankens obligationer derigenom finge ett försämradt värde, och denna jemte andra institutioner, som pläga utlemlna lån mot in-teckning, skulle finna sig föranlättna att vidtaga preventiva åtgärder eller på förhand uppsäga in-teckningar för att icke riskera, att den säkerhet de förut haft skall förminska.

Deremot vill jag instämma med Utskottet deruti, att det svårligen låter sig göra, att staten såsom säkerhet för lånet föreskrifver, att in-teckning skall lemnas inom visst belopp af taxeringsvärdet; ty detta är så mycket omöjligare, som det inom Utskottet blifvit upplyst, att beloppen af sådana odlingslån icke komme att inskränkas inom hem-

manens taxeringsvärden utan kunna stiga till två å tre gånger samma värden, och vid sådant förhållande skulle en dylik föreskrift betyda det samma som intet.

Då här vidare blifvit föreslaget, att säkerhet skall aflemnas till Statskontoret, innefattande betalningsansvar intill dess lånet blifvit fördeladt på de hemman, som skola för återbetalningen ansvara, så synes mig, som om det hade lämpligare kunnat föreskrifvas, att denna säkerhet skall gälla till dess hela lånet blifvit betaldt, och att någon ytterligare åtgärd icke vore behöfzig.

Med anledning af hvad jag nu yttrat skulle jag helst önska afslag å Utskottets hemställan; men dervid möter den omständigheten, att något förslag icke föreligger om anvisande af medel till lån för odling af sankta trakter under år 1884. Såsom bekant är, uppgå de för ändamålet nu anslagna medel till ett belopp af 150,000 kronor, hvarjemte till frostländighetens förminskande äro anvisade 150,000 kronor, hvaraf 80,000 kronor såsom *anslag* och 70,000 kronor såsom *lån*; och genom rent afslag å den nu föredragna punkten skulle inga medel förefinnas till lån för odling af sankta trakter. På grund häraf får jag vördsamt hemställa, att Kammaren behagade, med afslag å Utskottets förevarande hemställan, besluta, att till understödjande medelst lån af odling utaf sankta trakter skall för år 1884 anvisas ett belopp af 150,000 kronor, att utlemnas enligt de vilkor och bestämmelser som för närvarande gälla.

Friherre Åkerhielm: Det tilltalande och, jag vågar nästan säga, hänförande i den tanke, som legat till grund för det af enskild motionär här framställda förslag och för den inför Konungen utarbetade Kongl. proposition, hvilken åter hvilar på en framställning från det svenska jordbrukets kunnige och erfarne målsmän, har redan blifvit framhållet, och jag ber endast att äfven för min del få nämna, att denna tanke, om den kan ledas till en lycklig lösning, skall vinna mitt varmaste bifall och att jag känner mig manad att på allt sätt arbeta för att, då sådant en gång låter sig göra, den svenska staten må kunna bidraga dertill, att en mot en karg natur kämpande befolkning må finna sin brodföda inom egna landamärena. Jag finner det därför helt naturligt, att Landtbruksakademien framlagt denna tanke; jag kan mer än väl förstå, att den blifvit förordad vid Konungens rådsbord och att, oaktadt de invändningar hvilka icke uteblifvit, Stats-Utskottet sökt framlägga ett sådant förslag, och att dess flertal trots detsamma kunna af Riksdagen antagas. Hos mig har dock, med anledning af hvad som i ärendet förekommit och den utredning, som är för en hvar tillgänglig och till hvilken jag ber att få hänvisa, uppstått en tvekan, huruvida det kan vara lämpligt, riktigt och försigtigt, att staten *redan nu*, och i de förhållanden i hvilka vi nu lefva, mellankommer för det ifrågasvarande behofvets afhjelpande. Om jag hyser en sådan tvekan, lär det också vara min skyldighet att, på grund af det särskilda förtroende Riksdagen mig lemnat, inför Kammaren öppet uttala densamma.

Till en början ber jag då att få erinra om det märkliga uttalande, Konungens rådgifvare i justitieärenden särskildt afgifvit till statsrådsprotokollet och hvilket uttalande finnes i utskottsbetänkandet återgifvet.

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

Det är i och för sig märkligt, att redan inom Statsrådet från chefens för Justitiedepartementet sida Kongl. Maj:ts uppmärksamhet blifvit fästad på de olägenheter i rättsligt hänseende, som kunna uppstå af de föreslagna bestämmelserna om den säkerhet, som skulle tillkomma kronan för odlingslånens förräntning och återbetalning; och lägger jag härtill de farhågor, som från landsorten uttalats i fråga om den säkerhet som nu eges för af hypoteksföreningarne lemnade lån, och det tysta förbehåll, som genom Riksdagens bifall till detta förslag skulle för en statens, senare tillkomna, fordran införas, så torde redan häri ligga en anledning att, om icke de anmärkta olägenheterna blifva undanröjda, se sig väl före, huruvida man icke genom förslaget antagande, sådant det nu föreligger, rubbar den tilltro och den säkerhet, som för närvarande med skäl tillkommer hela vårt hypoteksbanksväsende. Om nu än Stats-Utskottet genom det af Utskottet uppfunna och föreslagna nya åliggandet för Statskontoret att på angifvet sätt kungöra de beviljade lånen sökt införa en förbättring, så ber jag dock att för min del få uttala ett bestämt tvifvel, huruvida häri verkligen ligger någon förbättring. Jag befarar nemligen, att följden af ett sådant kungörande svårligen kan blifva någon annan, än att vederbörande inteckningshafvare uti de ifrågavarande hemmanen oroas och drifvas till att uppsäga sina inteckningar, och att följaktligen en hemmansegare eller en menighet, som har en myr att aftappa eller en sank mark att odla, lätteligen råkar från den ena villan i den andra, råkar ut för verklig fara i afseende på sin kredit, och då har staten icke hjälpt utan stjelpt genom sin mellankomst. Ser man vidare efter, huru de myndigheter, som varit i ärendet hörda, från början tänkt sig att medel till odlingsfonden skulle kunna anskaffas, så läser det icke undgå uppmärksamheten, att Riksdagens Riksgäldskontor, som först haft att, med anledning af erhållen nådig remiss i ärendet, deröfver sig yttra, behandlat förslaget med yttersta varsamhet och antydt, huru med anlitande af hvarjehanda hjälpkällor medel skulle kunna anskaffas, utan att man behöfde annat än i sista hand tänka sig nödvändigheten af att anlita statskrediten, och då genom en i hvarje fall jemförelsevis ringa och alltid blott tillfällig upplåning. Sedermera har Statskontoret till stor del bortryckt de tillskott, som den nyssnämnda myndigheten föreställt sig kunna för ändamålet användas, och frågan har med anledning af Statskontorets yttrande i ämnet kommit i ett helt annat skede än förut, och var der redan, innan den föredrogs inför Kongl. Maj:t. Det är i detta senare skede, som den nu kommit inför Kammaren, sedan Stats-Utskottet tagit den om hand, och Kammaren behagade finna, att man numera för frågans lösning och möjligheten att låta staten träda emellan är hufvudsakligen hänvisad till upplåning. Jag ber då att få underställa Kammarens ledamöter, huruvida icke betänkligheter böra uppstå i anledning deraf att, innan man ännu bestämt sig för huru man vill ordna alla lånefrågor för de inom landet pågående och ännu ej avslutade jernvägsföretagens fullbordande, för möjligen ifrågakommande understöd åt enskilda, må hända väl hastigt framdrifna, jernvägsföretag och för de vid senaste riksdagar beslutade och möjligen ännu förestående inköp och öfvertagande för statens räkning af enskilda jernvägsföretag — huruvida icke, säger jag, betänkligheter böra uppstå

deremot, att vårt land, som ännu är stadt i och sysslar med sådant finansiellt arbete, skulle, om än hänfördt af ett för ögonblicket tilltalande vackert intresse, kasta sig in på en helt annan länegrund än den vid tillskapandet af vår nuvarande statsskuld enda hittills iakttagna. För mig har det varit en skyldighet att uttala de betänkligheter, som i detta afseende kunna göra sig gällande, och jag kan för min del icke bättre förstå, än att vi böra veta, huru långt vi vilja drifva vår skuldsättning för jernvägar och ökade kommunikationer, och att vi under den tid, då vi arbeta på och till en del redan lyckats att ordna upplåningen till ett bestämdt system och ändtligen börjat få vårt lands kredit i den utländska marknaden känd och erkänd, icke utom af nödtvång böra företaga någon rubbning i vår sunda länegrund.

Vid öfvervägande af alla dessa betänkligheter och särskildt den af mig sist omnämnda, som det varit min pligt att icke förtiga, kan jag icke bättre förstå än att, huru gerna jag än såge att staten kunde ingripa för det ifrågavarande ändamålet, vi likväl måste deremot väga hvilka rubbningar, vi böra och kunna underkasta oss, och tyngden och tyngden af dem förslaget medför, och slutligen icke glömma den för hvarje praktisk landtbrukare välbekanta ovissheten, huruvida ur en tappad myr eller en afdikad sank mark verkligen erhållas de skördar, som skola blifva mödornas lön. På grund af hvad jag anför, anser jag mig nu icke kunna yrka bifall till Stats-Utskottets förslag och skulle för min del vara böjd för att biträda det af en reservant, Friherre Tamm, framställda särskilda förslag, men inskränker mig för närvarande till uttalandet af de betänkligheter, jag framställt, utan att göra något yrkande.

Herr Ekman, Carl: Äfven hos mig hafva åtskilliga betänkligheter uppstått i afseende på nyttan och lämpligheten af de åtgärder, rörande hvilka Stats-Utskottet, till följd af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, uttalat sig i det nu föreliggande utlåtandet. Ingen läser väl i afseende på utvecklingen af våra näringar kunna hysa annan önskan, än att den må kunna jemnt och säkert fortgå; men såsom ett vilkor härför torde äfven erkännas, att en sådan utveckling i allmänhet bäst befordras derigenom, att den sker med hjälp af de besparingar, näringarne kunnat under föregående tider göra. Om utvecklingen sker på sådant sätt, kan man vara förvissad, att den skall kunna motstå alla de skakningar, som kunna uppstå till följd af förändrade konjunkture. Ehuru jag sålunda såsom mål för mina önsknings i allmänhet omfattar en sådan utveckling af landets näringar, som jag nu antyddt, vill jag dock icke dermed hafva sagt, att jag icke anser, att förhållanden kunna förefinnas, som göra det önskligt att genom understöd från statens sida befordra en kraftigare utveckling af näringarne. Då något dylikt understöd från statens sida hittills blifvit lemnadt, har det i de flesta fall skett med anledning deraf, att framställning i ämnet egt rum från de personer, som önskat erhålla understöd, och att samma framställning blifvit af statsmakterna tagen under ompröfning. Här åter är det Landtbruksakademiens förvaltningskomité, som tagit i öfvervägande, hvilka åtgärder kunna vara lämpliga att af akademien föreslås för befordrande af ett hastigt tillgodogörande för odling af

*Angående
länegrund-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)

vattendränkta marker, som i stor mängd förekomma inom landet. Sedan Landbruksakademien infordrat yttranden från hushållningssällskapen i landet, har akademien gjort sin framställning i ämnet till Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t har inhemtat yttranden från Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt Statskontoret och Riksgäldskontoret, hvarefter proposition aflåtits till Riksdagen. Jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle uttala min förvåning deröfver, att den ansvariga embetsmyndighet, som finnes i länsstyrelserna, icke blifvit hörd i en fråga som denna. Med all aktning för de auktoriteter, som yttrat sig i frågan, måste vi dock alla erkänna, att hos dem finnes icke samma ansvarighet som hos länsstyrelserna, och då man står i begrepp att fatta beslut i en så viktig fråga som denna, synes det mig för frågans fullständiga utredning hafva varit af vigt, att utlåtanden förefunnits äfven från länsstyrelserna. Sådan frågan nu föreligger, veta vi icke, i hvilken mån de särskilda provinsernas invånare kunna vara beredde att skrida till så stora arbeten, som myrars utdikning och mossars uppodling. Jag tror, att det i allmänhet måste vara ett fel hos den svenske jordbrukaren, att han för mycket sträfvar efter att få ett extensivt jordbruk, och om jag, med den erfarenhet jag varit i tillfälle förvärfva mig och det aktgivande, hvarmed jag följt jordbrukets utveckling inom olika delar af landet, icke alltför mycket misstager mig, vore det nu mest önskligt, om någon dam kunde sättas för dessa, i allmänhet ganska litet öfvervägda nyodlingar, som förekomma, och om jordbrukarne i stället kunde förmås att mer arbeta på förbättrandet af den redan odlade jorden. Man har icke utan skäl klagat öfver, att arbetslönerna i vårt land äro i ett jemnt stigande och att på grund deraf de svårigheter, som möta för ett vinstgivande bedrifvande af näringar och industri, blifva större och större. Men det är ju helt naturligt, att vi icke kunna vara i tillfälle att betala så höga arbetslöner, som dem arbetarne kunna erhålla i andra länder, så länge som afkastningen af de näringar, vi bedrifva, är till följd af det sätt, hvarpå de skötas, så liten, att vi icke kunna betala mer än som skett. Jag tror således, att det kan vara betänkligt att genom vidtagandet af de åtgärder, som nu blifvit ifrågasatta, uppmuntra jordbrukarne att ännu mer än hittills skett, hvilket haft sin grund i en benägenhet hos dem sjelfve, utvidga sitt jordbruk.

Beträffande sättet att åstadkomma medel för understödandet af de påtänkta nyodlingarne, har jag visserligen icke alltid stått på samma punkt som den näst föregående talaren, att det nemligen skulle vara förenadt med våda för staten att verkställa upplåning för andra ändamål än jernvägsbyggnader. Så snart upplåningen skett för ett produktivt ändamål, har jag nemligen trott den kunna väl försvaras; men den uppfattning, jag i det afseendet för min enskilda del hyst, har förut icke delats af Riksdagen. Riksdagen har beslutat, att det största odlingsföretag, hvartill Riksdagen lemnat understöd, eller sänkningen af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren, skulle erhålla detta understöd af statsmedel och *icke* genom upplåning. Då Riksdagen alltså för icke länge sedan fattat ett sådant beslut, skulle det mycket förvåna mig, om Riksdagen redan nu vore villig att frånträda de grundsatser, som då gjorde sig gällande, och alltså beslöt, att medel för bildande

af en odlingsfond skulle anskaffas genom upplåning. Äfven i denna del måste jag alltså hysa betänkligheter och dessa jemte de af mig förut framhållna äro fullt tillräckliga för att hos mig stadga den mening, att hvad Kongl. Maj:t i föreliggande proposition föreslagit rörande bildandet af en odlingsfond och hvad Stats-Utskottet med anledning deraf hemställt icke bör af Riksdagen bifallas.

Men till dessa betänkligheter kommer ännu ytterligare en, hvilken äfven af föregående talare blifvit framhållen och hvilken jag anser vara förtjent af det allra största behjertande, nemligen det inflytande, som det nu ifrågasatta beslutet kunde komma att utöfva på fastighetskrediten. Vi hafva för närvarande, såsom för alla är bekant, en ganska stor skuld på grund af den upplåning, som genom Allmänna Hypoteksbanken för hypoteksföreningarnes räkning blifvit gjord. Hvarje innehafvare af en sådan Allmänna Hypoteksbankens obligation tror, att han eger första inteckning i den del af svenska jorden, som häftar för denna skuld; men så lennar staten låneunderstöd för verkställande af odling och vattenaftappning, och när sedermera dessa lån skola fördelas på alla de jordegare, som deltagit i företaget, bestämmer staten på grund af Kongl. Förordning den 20 Juli 1855, att annuiteterna skola på samma sätt som kronoutskylderna gäldas till staten och således ega förmånsrätt framför alla inteckningar i jorden. Nu svarar man mig naturligtvis, att så har det alltid varit, så har det förut tillgått och så skedde, när staten beslöt lemna understöd för Hjelmarens och Qvismarens sänkning. Men om detta äfven skett förut, har det aldrig skett i så stor skala, som nu är ifrågasatt, och om man anser, att det för bevarande af fastighetskrediten redan förut varit betänkligt, så bör man akta sig att fortgå på en väg, der det efter all anledning kunde komma att väcka missnöje hos innehafvarne af sådana obligationer, för hvilka de ansett sig ega första inteckning i jorden. Denna sista af mig framhållna betänklighet, hvilken äfven finnes uttalad i Friherre Tamms reservation, anser jag vara så bestämd och öfvervägande alla de öfriga, att på grund deraf något bifall till bildande af odlingsfonden icke bör af Riksdagen lemnas.

Men, frågar man, hvad skall då göras? Något understöd hafva jordbrukarne hittills haft att påräkna af staten för odling af sanktrakter och nu är i 2:dra punkten af Utskottets betänkande föreslaget, att det anslag, som Kongl. Maj:t begärt å 150,000 kronor, men Utskottet nedsatt till 100,000 kronor, skulle utgå endast till befordrande af »torrläggning utaf sådana vattensjuka marker, som utan att kunna med fördel odlas sprida frostskador öfver omgifvande nejd». Några medel äro således icke anvisade för att vare sig i form af anslag eller lån understödja uppodlingen af sank mark. För sådant ändamål bör dock något göras och jag skulle icke hafva något mot, om dertill af statsmedel anvisades det belopp, som efter en fullständig utredning af frågan anses vara erforderligt, och om såsom säkerhet för detsamma toges någon annan än den, som, enligt hvad jag nyss hade äran nämna, efter min uppfattning skall komma att minska fastighetskrediten. Jag skulle till och med vilja vara med om, att för understöd af sank marks uppodling rent anslag må lemnas, der omständigheterna äro sådana, att de tala för något dylikt.

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)

Af hvad jag nu haft äran anföra följer, att jag för min del icke kan bifalla, hvad Stats-Utskottet föreslagit, och jag vågar tro, att då man väl icke kan lemna denna fråga helt och hållet i det skick, hvori den skulle komma, om Kammaren rent af afslår den nu föredragna punkten med alla dess moment, utan något måste göras för att bereda medel till understöd af odlingar, kan icke Riksdagen gerna besluta något annat än att i sådant syfte till Stats-Utskottet återremittera punkten, hvarå jag anhåller om proposition.

Herr Adelsköld: I likhet med den förste ärade talaren anser jag, att landets förkofran skulle väsentligen främjas genom medel anvisade i större skala till torrläggning och odling af sankta trakter, om dessa medel blefvo väl använda. Det gifves väl många exempel på mer eller mindre misslyckade torrläggningsföretag, isynnerhet sjösänkningar, men de hafva misslyckats dels till följd af illa uppgjorda planer, dels ock genom felaktigt arbete. Det finnes deremot äfven andra, som lyckats väl, och såsom exempel på lyckade afdikningar vill jag nämna de s. k. kronodikena i Vestergötland. I början af detta århundrade, om jag minnes rätt, rådde hungersnöd i Vestergötland; då anvisades af Kongl. Maj:t för utdikning af de sankta trakterna kring en vik af Vettern, som kallas Dettern, medel till afdikning af dessa trakter. De diken, som då upptogos på statens bekostnad till beredande af arbetsförtjenst, kallas ännu i denna dag »kronodikena» och genom dem har hela den stora förut vattendränkta milsvida slätten blifvit uppodlad och utgör nu en af de bördigaste trakter i riket.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har, enligt sidan 9 i Utskottets betänkande, anført, att från år 1841 till och med 1881 blifvit torrlagda 492,130 tunnland sankta marker för en kostnad af i det närmaste 14,000,000 kronor efter en kostnad af 28 kronor 41 öre per tunnland. Då man beräknar, att i landet skulle finnas mera än 6,000,000 tunnland sank jord, som förtjenar odlas, skulle det således med ett anslag af 1,000,000 kronor årligen, om Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens medelpris antoges, hvilket hädanefter torde visa för lågt, dock erfordras minst 170 år, innan denna torrläggning blefve verkställd. Mig synes därför, att om medel skola anvisas till landets torrläggning, de företrädesvis borde lemnas åt större företag, efter omfattande undersökningar, hvarigenom torrläggning fullständigare och verksammare kunde åstadkommas och åtskilliga andra fördelar vinnas, bland andra förbättring af klimatet. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har äfven i sitt betänkande uttalat samma åsigt, hvilket måste vara riktigare än att plöttra bort anslaget på små odlingar, hvarigenom en fullständig torrläggning förfelas. Jag anser därför i likhet med Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att medlen i första rummet böra anvisas till större torrläggningar af vattenskadade moss- och myrtrakter tjenliga till odling.

En talare på örebrobanken önskade, som jag uppfattade hans anförande, att man isynnerhet borde söka åstadkomma täckdiken i stället för öppna diken. Detta är fullkomligt riktigt, om man sätter odlingen i första rummet och hvarje landtbrukare vet, hvilka stora fördelar med täckdiken vinnas, till följd af att de öppna dikena fordra stort utrymme, äro verkliga hårdar för ogräs och hinderliga för kommunikation på åker-

fälten, och derigenom föranleda de till en mängd brobyggnader. För min del kan jag emellertid icke inse, att förslaget lägger något hinder i vägen för att täckdiken vid torrläggningar i detalj anläggas i stället för öppna diken. Mom. 3 lyder nemligen »lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvartill enligt den fastställda arbetsplanen kostnaden för vattenafledningen och *afdikningen* beräknas komma att uppgå». Der står ingenting nämndt om, huruvida dikningen skall ske med öppna eller täckta diken, och jag kan således icke finna, att denna paragraf lägger hinder i vägen för Kongl. Maj:t att lemna lån afven till torrläggning genom täckdikning. För min del anser jag denna afdikning i detalj emellertid mera såsom en bisak. Egentliga afsigten med låns beviljande ur denna fond synes böra vara hufvudafledningen af vattnet, torrläggningen i detalj och odlingen kommer nog sedan af sig sjelf. Af hvad jag här haft äran anföra framgår att jag anser, att låns beviljande af statsverket till landets torrläggning och de ofantliga vattenskadade markernas odling skulle i mer än ett hänseende vara gagneliga, om medlen väl användas och saken ordnas så, att inga andra olägenheter derigenom uppkomma; men med anledning af de många anmärkningar, som här hafva blifvit gjorda mot förslaget och sättet för dess tillämpning, kan jag, ehuru jag önskar all framgång åt saken, dock icke för närvarande tillstyrka bifall, utan måste förena mig med de talare, som yrkat afslag på det föreliggande förslaget.

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)

Herr Ekenman: Enligt min åsigt står Sveriges jordbrukande befolkning i stor förbindelse till Landbruksakademien, regeringen och Stats-Utskottet för att denna för vår modernäring så viktiga fråga blifvit väckt och sedan erhållit den omsorgsfulla behandling, som den verkligen fått. Ehuru jag vill erkänna detta, synes mig dock, att det med odlingsfonden afsedda ändamålet skulle blifva i bättre mån tillgodosedt, om, såsom Landbruksakademiens förvaltningskomité och afven en enskild motionär i denna Kammare föreslagit, lån kunde erhållas icke blott till torrläggningen utan afven till *odlingen*. Då emellertid föga utsigt förefinnes, att ett sådant förslag skulle kunna vinna Riksdagens erkännande, synes det mig dock som en fördel, om lån kunde erhållas för hela torrläggningen, utan att dermed vore förenad någon obligatorisk skyldighet för läntagaren, som i de flesta fall torde vara ett bolag, att afven ansvara derfor att all den torrlagda marken inom viss bestämd tid blir odlad. Otvifvelaktigt är vid hvarje odlingsföretag af mossar, myrar eller mader, der marken i likhet med den mesta jorden inom mellersta och södra Sverige undergått laga skifte, intet annat intresse gemensamt för intressenterne än torrläggningen; denna måste för att blifva ändamålsenlig ske efter en gemensam plan. Här till inskränker sig det gemensamma intresset. Sjelfva odlingen bör den enskilde jordegaren helst få utan all inblandning eller kontroll verkställa med användande dervid af egna arbetskrafter och efter den metod, som synes honom lämpligast. Då emellertid icke i Utskottets betänkande eller i bifogade reservationer något så beskaffadt förslag förefinnes, så antager jag, att detta föranledes af samma betänkligheter, som Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet i denna fråga anført till statsrådsprotokollet, nemligen att man kunde befara, att od-

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

lingen icke blefve verkställd, om lånet erhålles endast till torrläggningen. Jag vill visst icke bestrida, att så möjligen någon gång kunde ske, men jag vågar tro, att det skulle ske endast undantagsvis samt att den egna fördelen skulle utgöra ett tillräckligt korrektiv mot missbruk i detta afseende. Det är dessutom visst, att om af en eller annan anledning odlingen af redan torrlagd mark blefve fördröjd, eller helt och hållet uteblefve, kunde sådant icke gerna inverka på den säkerhet, som staten betingat sig för sitt låneunderstöd; hvaremot denna gemensamma ansvarighet för odlingen ofta torde verka afskräckande för börjande af företaget.

Jag har ansett dessa mina betänkligheter mot förslaget vara af den vikt, att jag velat dem till protokollet anteckna och förbehåller mig att vid detaljgranskningen, ifall min åsigt vinner stöd, framställa yrkande om förändring i det af mig angifna syftet. För närvarande inskränker jag mig att till bifall förorda den föredragna paragrafen.

Herr vice Talmannen: Då frågan i sin helhet blifvit gjord till föremål för öfverläggning vid denna första punkt; men å andra sidan också åtskilliga detaljmärkningar, som synas mig egentligen beröra de senare punkterna och icke vara af den vikt, att de kunna på frågans afgörande hafva inflytande, blifvit gjorda, skall jag be att få inskränka mig till att yttra mig om de anmärkningar, som synas mig betingade bifall eller afslag å sjelfva hufvudsaken. Den första fråga, som då framställer sig, är den så många gånger omtalade, om staten bör eller icke bör understödja den enskilda industrien. I det fallet finnas tillräckligt många prejudikat just i det afseende, hvarom här är fråga, för att grundsatsen skall kunna bestridas, och således är icke fråga om något annat än att utsträcka statens biträde något längre än förut. Enligt detta förslag skulle staten för öfrigt lemna sitt biträde, icke såsom direkt understöd utan endast genom beredande af tillgång på kapital för att möjliggöra företag, hvilka i den omfattning, hvarom här är fråga, svårligen kunna af de enskilde sjelfve utföras utan sådant biträde. Äfven de mest intresserade deltagare i det stora företaget Hjelmarsänkningen erkänna, att detta företag omöjligen kunnat komma till stånd utan statens hjälp och det af det enkla skälet, att de förhållanden, under hvilka penningar skulle upplånats af enskilda personer, icke gjorde det möjligt att för ett företag af denna omfattning åstadkomma på den vägen tillräckliga medel. Samma förhållande gäller i än högre grad om de odlingsföretag, som nu äro i fråga, och det synes mig därför, då ingen bestridit vigten deraf, att de stora tillgångar, som landet har i sina vattensjuka marker, tillgodogöras, som om betänkligheterna för statens mellankomst, icke till direkt understöd åt jordbrukarne utan för beredande af kapital för utlemnande af lån mot framtida återbetalning, icke borde kunna väga särdeles tungt.

Den andra omständigheten, vid hvilken man äfven lagt mycken vikt, är sättet för anskaffandet af dessa medel. Det är med tacksamhet och tillfredsställelse som jag i det afseendet sett, att herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret uttalat den åsigten, att »en särskild upplåning för annat ändamål än det, som hittills legat till grund för statsobligationers utfärdande, icke torde böra medgifvas i annan händelse,

än att ett viktigt statsändamål sådant kräfde». Erkänner Kammaren, att ett viktigt statsändamål här föreligger, så hafva vi följaktligen den högsta auktoritetens, nemligen herrar fullmäktiges i Riksgäldskontoret, yttrande till förmån för denna upplåning. Det synes mig, som om detta i och för sig vore ett tillfredsställande svar å de betänkligheter, som blifvit uttalade mot en upplåning, men då jag jemför det ytterst ringa belopp, som här är ifrågasatt, med vår föregående upplåning, då jag erinrar mig, att äfven denna upplåning icke skulle ske för annat än ett produktivt ändamål, så synes mig, att man med skäl kunde afstå från de farhågor, som här blifvit yttrade.

Att anförtro upplåningen åt ett annat embetsverk än Riksgäldskontoret, synes mig strida mot de grunder, som hittills blifvit följda vid statens upplåning, och huruvida denna odlingsfond skulle kunna organiseras under ett bolag, såsom skett med Hypoteksbanken, förefaller tvifvelaktigt. Af de utvägar, hvilka herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret i öfrigt föreslagit för medlens anskaffande, har Stats-Utskottet tillgodogjort sig en redan för nästa år, nemligen tillgångarne af infutna annuiteter för redan utlemnade odlingslån, och det är ju ganska möjligt, att under första åren åtminstone icke särdeles mycket utöfver dessa annuiteter kommer att tagas i anspråk.

Den sista och enligt min tanke viktigaste af de uttalade betänkligheterna rör sättet att bereda staten säkerhet för de utlemnade lånen. Jag skulle för min del ganska mycket tveka att förorda den föreslagna formen för säkerheten, om den icke redan förut funnes, men den finnes redan för de odlingslån, som årligen utgå, och det medgafs af Riksdagen utan tvekan i afseende på det stora lånet för Hjelmarens sänkning, hvilket dock uppgår till två gånger det belopp, som årligen högst skulle få utlemnas från odlingsfonden, och det lider intet tvifvel, att om ett nytt liknande företag skulle af Riksdagen understödjas med lån, man utan betänklighet skulle lemna det på de vanliga villkoren. Under sådana förhållanden synes det mig vara vida att föredraga att reglera denna utlåning en gång för alla och bestämma sådana villkor för densamma, som så vidt möjligt betrygga inteckningshafvarne i deras rätt. Att denna ansvarighet, hvilken i allt fall i förhållande till egendomens värde i dess helhet icke kan uppgå till stort belopp, skulle kunna inverka på Allmänna Hypoteksbankens obligationer, som äro lemnade mot säkerhet af inteckning, inom halfva taxeringsvärdet eller efter särskild uppskattning, förefaller vara i högsta grad otroligt, och om också en alltid ömtålig kredit skulle i det afseendet stöta sig, så är jag öfvertygad, att de män, som hafva Hypoteksbankens angelägenheter om hand, skola lätteligen genom att upplysa om verkliga förhållandet kunna lugna de farhågor, hvilka af icke väl underrättade personer möjligen hysas. I afseende på öfriga, enskilde inteckningshafvare, hvilka inteckningar kunna ligga öfver halfva taxeringsvärdet och möjligen så högt, att de äfventyras äfven af den ringaste minskning i säkerheten, så har Utskottet föreslagit åtgärder, som skulle sätta dem i tillfälle att uppsäga sina lån; och icke är det sannolikt, att en sådan uppsägning skulle utgöra något betydande hinder för en jordegare, som söker statslån, då han ju är i tillfälle att lugna inteckningshafvaren

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

genom att ådagalägga det ökade värde, som egendomen erhåller genom statslånets användande.

Af dessa skal synes det mig, att Kammaren icke har någon anledning att fästa sig vid de uttalade betänkligheterna och då sjelfva ändamålet blifvit af alla välvilligt erkändt såsom stort och godt, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Mig synes ändamålet med det här framlagda förslaget vara i högsta grad behjertansvärdt och sällan har något större mål blifvit för Riksdagen framställt. Om vi kunde fördubbla den areal inom landet, som nu är under odling, så skulle derigenom erhållas en så stor rikedom, att knappast något nyttigare beslut någonsin af Riksdagen fattats. Men just därför att syftet är så stort, förefaller det mig, som om det äfven skulle fordras, att man går till väga med största varsamhet. Det väckta förslaget att nu genast bevilja vare sig 5 eller 10 millioner kronor eller något annat större belopp, är så viktigt, att det för sakens egen skull vore bäst, om Riksdagen låte frågan undergå närmare pröfning. Det är många saker som återstå att afgöra, innan vi kunna vänta, att ett bifall till förslaget kunde leda till målet. En fråga är, om en särskild stor odlingsfond bör bildas för att lemna en hvar som har en odlingsbar mosse lån, eller om icke de, som vilja odla en större trakt, borde derom förena sig och söka ett särskildt lån för detta ändamål på samma sätt som hittills. En annan fråga är, om staten skall uppträda såsom långifvare eller om icke länen borde gifvas af en förening sådan som Hypoteksbanken, eller Sågverksegarnes garantiförening, d. v. s. att staten lemnade sin garanti åt en dylik institution. Det kan vidare ifrågasättas, huruvida icke, om man vill bilda en särskild fond, det vore bättre att dertill till en början anslå blott de inflytande annuiteterna å odlingslånen än att på en gång göra den så stor, som nu föreslagits. Här uppstår vidare fråga, om vi äro utrustade med de hjälpmedel, som måste vara nödvändiga för att dessa lån skola kunna med framgång utlemnas till de sökande. Det föreskrifves, att först och främst skall fullständig undersökning och utredning vara gjord af sakkunnig person. Jag kan icke tänka mig, att härmed menas några andra än landtbruksingenjörerna. Nu äro i år anslag begärda för två nya landtbruksingenjörer, emedan de förutvarande hafva så mycket att göra, att de ej medhinna allt. Om man nu förutsätter att på en gång skulle utlemnas odlingslån öfver hela landet, skulle de omöjligen medhinna alla sina åligganden, utan måste staten göra en stor uppsättning af landtbruksingenjörer. Kontrakt angående länen skola uppsättas af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen; har icke denna tillräckligt att göra? Hur stor förstärkning behöfver den för att kunna utföra dessa nya åligganden?

Nu kommer jag åter till en större fråga, nemligen om den säkerhet, som skall staten beredas. Det är föreslaget, att staten skall få den på samma sätt som nu; men hittills hafva dylika lån utlemnats i mycket mindre utsträckning än som framdeles skulle ske och således torde vi äfven i detta afseende behöfva någon erfarenhet. Jag fäster mig vid detta icke endast därför, att det efter mitt förmenande vore rättskränkande att sätta inteckningshafvarnes säkerhet i fara härigenom,

utan äfven emedan den motivering, som man angifvit, icke håller streck. Stats-Utskottet säger, att inteckningshafvarens rätt kan bevaras derigenom, att lånens beviljande kungöres, då han får tillfälle att, om han så vill, säga upp sin inteckning, samt att det äfven kan ske derigenom, att den, som söker odlingslån, betingar sig samtycke der-till af de föregående inteckningshafvarne. Men hvad vill detta säga? Det är ju rent af omöjligt för inteckningshafvare att säga, att han icke skall säga upp inteckningen, ty det kan inträffa många omständig-heter, som kunna tvinga honom dertill. Hans egen affärsställning kan blifva osäker; den intecknade egendomen kan i annat afseende förlora i värde o. s. v. Det är med ett ord omöjligt för intecknings-hafvaren att gifva ett sådant löfte annat än vilkorligt. Hvad hafva vi då gjort, om vi inleda folk i företag, som kunna medföra sådana följder? Jo, vi hafva kanske dermed bidragit till deras fullstän-diga ruin.

Jag tror, att vanskligheterna i detta företag äro så ofantligt många, att det för den goda sakens egen skull vore allra bäst, att den blefve närmare undersökt, att, såsom här yrkats, länsstyrelserna blefve hörda och finge anmäla icke endast, huruvida det funnes några större mossar i deras län, utan äfven om ej möjlighet funnes att bland de intresserade inom orterna bilda föreningar af vederhäftiga sökande, så att staten genom att mot särskild säkerhet lemna lån åt dessa kunde bi-draga till länets uppodling. Det synes mig, att just därför att ända-målet är så stort och högt, bör man förfara med största varsamhet, så att man icke förlorar möjligheten att utföra det stora syftet genom åtgärder, hvilka från början icke äro de rätta, och som jag anser, att ett bifall nu till förslaget skulle vara ganska farligt för målets vinnande, måste jag yrka på afslag å Utskottets hemställan.

Herr Bergman: Då jag icke kan dela de åsikter, som af åtskilliga föregående talare blifvit framställda, och de många betänkligheter, som de hysa för den ifrågavarande sakens utförande, måste jag mot dessa åsikter och betänkligheter inlägga en gensaga. Jag anser tvärt om, att man bör vara regeringen förbunden för det den tagit den stora och viktiga angelägenheten om hand. Och underrättelsen om att en sådan fråga som den föreliggande blifvit af regeringen fram-lagd till Riksdagens bedömande har också af den jordbrukande befolkningen mottagits med tacksamhetens jubel. Vill man med allvar och kraft befrämja de sankta markernas utdikning och odling, hvarigenom de klimatiska förhållandena väsentligen skulle förbättras och mera till-fälle till arbetsförtjenst och utkomst beredas många tusende hvil-lande armar, så måste man också, likasom Stats-Utskottet föreslagit, vidtaga sådana kraftiga åtgärder, som motsvara det dermed åsyftade ändamålet, och då härtill erforderliga medel icke utgå i form af anslag utan förräntas och till fullo återgäldas, så behöfver staten härvid icke göra någon uppoffring, utan endast uppträda såsom förläggare, hvilket ju är i sin behöriga ordning, då det icke endast är de enskilde jord-egarnes, utan hela samhällets fördel, som härvid afses. Man har anfört såsom skäl mot den ifrågavarande fondens bildande för det omförmälda ändamålet, bland annat, att en mängd mindre väl beredda och under-

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)

sökta företag skulle framkallas och att derigenom skulle åstadkommas skada så väl för den enskilde som för det allmänna, äfvensom att staten genom att underlätta erhållandet af sådana understöd till de ifrågavarande odlingarne skulle inleda enskilda jordegare i vanskliga företag. Jag kan icke finna, att några hotande furor eller ens möjligheten deraf ådagalagts genom de anförda skälen, alldenstund den till odling anmälda vattendränkta markens dugande beskaffenhet först måste af statens agronomer eller andra sakkunnige personer undersökas och, sedan marken befunnits till odling tjenlig eller duglig, en fullständig utdiknings- eller odlingsplan skall upprättas och sedermera underställas Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens granskning samt slutligen af Kongl. Maj:t fastställas, innan någon del af odlingsunderstödet får lyftas. Då dessutom den som eger dessa myrmarker och på dem skall nedlägga stora kostnader, icke erhåller något anslag härtill utan endast län, så kan man också vara fullt förvissad om, att försigtigheten och sjelfbevarelsedriften skola mana dessa jordegare, att icke kasta sig in uti odlingsföretag, som i stället för god vinst skulle bereda dem en ekonomisk undergång. Man har äfven uttalat den åsigten, att sådana odlingar som de ifrågavarande böra utföras delvis med egna medel och ej uteslutande med lånta kapital. Om rigtigheten af denna åsigt icke kan eller bör förnekas, så har den här ej sin tillämpning, alldenstund jordegaren ingår med egna medel i företaget, då han insätter sitt hemman såsom ett grundkapital i en affär eller rörelse, som har till uppgift att genom vinstgifvande kulturförbättringar af hittills oanvända odlingslägenheter höja egendomens värde. Att Kongl. Maj:t och kronan beredes fullgod säkerhet för den lemnade penningförsträckningen, är ju fullt rättsenligt och billigt. Men jag kan icke finna, att de äldre inteckningshafvarnes rätt förnärmas eller att deras säkerhet förminskas derigenom, att staten förbehåller sig förmänsrätt till det lemnade låneunderstödet; ty medelst låneunderstödet försättas ju sådana odlingslägenheter i växtligt skick, hvilka förut icke varit till ringaste nytta och således icke heller kunde bidraga till att öka säkerheten för de lånebelopp som i fastigheten äro intecknade. Då vårt land innesluter så många källor till inkomster och förvärf, hvilka ännu icke blifvit anlitade, och då det svenska jordbruket vunnit årligen i tillväxt, ehuru denna ökning icke står i rätt förhållande till hvad som verkligen kan vinnas af jord, som är mäktig att lemna kraftiga och goda skördar, så torde Riksdagen, när ett sådant erbjudande som det förevarande från regeringen göres, icke böra lemna detsamma obeaktadt. Det är icke tillfyllest att allenast odla jorden; man måste äfven hafva blicken fäst på nödvändigheten att, om jag så får säga, odla klimatet och dymedelst tillintetgöra de frostnåsten, hvilka i närheten af den gamla odalåkern mäktigt hindra denna odlings utveckling. Om de odlingsföretag komme till utförande, som Landbruksakademien i sitt förslag till Kongl. Maj:t angifvit, skulle den odlade svenska jorden icke blott mångdubblas utan äfven vinna ett förökadt värde, om dertill läggas de vattendränkta marker, hvilka, dugliga till odling, skulle efter dikning och torrläggning blifva värdefulla och utmärkta odlingsfält. Nationalförmögenheten skulle äfven vinna en betydlig tillväxt och landets välmåga för framtiden betryggas, hvarjemte till-

fälle till förvärf och en stadig arbetsförtjenst bereddes en betydligt större del af denna befolkning, som nu i vårt land icke kan finna sin fulla utkomst. Genom dessa odlingar skulle vårt lands jordbrukare försättas i tillfälle att framtvinga en vida större afkastning af den mindre gifvande gamla odaljorden, hvilken skulle kunna hållas vid full bördighet och växtkraft genom det rikliga tillskottet af foder och näringsämnen från de odlade moss- och myrmarkerna, om hvilkas rätta kultivering och skötsel man först på senare tider kommit till full insigt. Under liflig tillförsigt och öfvertygelse att Stats-Utskottets föreliggande förslag skulle bereda vårt land stora och hittills oberäknliga fördelar, i händelse detsamma skulle vinna Riksdagens godkännande, får jag dertill vördsamt yrka bifall.

*Angående
länunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

Herr Lothigius: I anledning af de från flere håll, beträffande grunden för förmånsrätten för de ifrågakvarande länen, gjorda anmärkningar ber jag att få göra några erinringar.

Det är bekant, att sedan år 1855 eger för odlingslån från staten förmånsrätt rum i likhet med hvad som gäller för kronans räntor af fast egendom, således framför inteckning. Och denna förmånsrätt har blifvit fastställd icke allenast för lån från det vanliga odlingsanslaget, som nu utgör 150,000 kronor om året, utan äfven för det lån, som särskildt blifvit lemnadt för sänkning af Hjelmarens och Qvismarens och hvaraf utgått under ett år 600,000 kronor och under flere år 300,000 kronor om året. Här är således icke fråga om att införa någon ny tyst förmånsrätt utan endast att något utvidga användandet af en förmånsrätt, som redan finnes i vår lagstiftning. För att med afseende på den inskränkning i inteckningshafvares rätt, som detta kan anses medföra, nu kunna biträda ett beslut, som skulle föranleda till en vidsträcktare användning af denna förmånsrätt, måste man enligt mitt förmenande vara förvissad om, att sådana garantier finnas i förslaget, på grund af hvilka man kan med visshet antaga, att en egendom, som blifver delaktig i ett lån från denna fond, också blifver förbättrad till ett värde, som motsvarar det lån, egendomen får och hvilket lån kommer att gå framför de i egendomen gällande inteckningar. För min del anser jag att härför är i Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag nöjaktigt sörijdt genom föreskrifterna, att, innan ansökning om dylikt lån ingår, fullständig utredning af sakkunnige män angående jordens beskaffenhet och lämplighet för odling samt plan till arbetets utförande skola uppgöras; att länen skola lemnas till belopp, som motsvara kostnaderna endast för vattenafledning och afdikning, men icke för sjelfva odlingen; att kontrakt skall upprättas med den, som mot åtnjutande af statslån åtager sig ett odlingsföretag, hvilket kontrakt skall godkännas af Kongl. Maj:t eller Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt att för fullgörandet af detta kontrakt skall ställas säkerhet, som granskas af nämnda styrelse eller Kongl. Maj:t samt, innan lånet utlemnas, jemväl af Statskontoret. Och denna säkerhet afser så väl kontraktets fullgörande som lånets återbetalande, om mot kontraktet brytes. Säkerheten gäller, intill dess att lånet kan blifva enligt Kongl. Kungörelserna den 13 Juni 1845 och 3 November 1848 fördeladt på de särskilda hemmanen och i jordeboken inskrifvet. Först sedan detta skett, in-

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sanha
trakter.
(Forts.)

träder förmånsrätten enligt 17 kap. 6 § Handelsbalken; och med afseende å nyss antydda bestämmelser i vilkoren för låns erhållande torde väl med fullt skäl kunna antagas, att egendomen vunnit ett ökadt värde, som mer än motsvarar det lån, som kommit att med förmånsrätt gå framför inteckningarna.

Inskrifningen i jordeboken kan emellertid icke ske, förr än genom vederbörlig landtmäteriförrättning jorden blifvit taxerad, och sålunda utrönts, huru mycket hvarje delegares i företaget jord blifvit förbättrad. Detta måste upptaga en lång tid. Vidare innehålla nyssnämnda Kongl. kungörelser, »att, *sedan* den låneandel, för hvars återgåldande hvarje betalningsskyldigt hemman skall ansvara, samt den summa, som i följd deraf till skuldens jemte den utfästa räntans fulla liqviderande skall för hvarje hemman årligen erläggas, blifvit bestämd, det sammanlagda afbetalnings- och räntebeloppet från och med det år, då betalningsskyldigheten vidtager» etc. För de nu ifrågasatta lånen vidtager icke någon betalningsskyldighet förr än efter fem år. Således skulle inskrifningen i jordeboken icke heller kunna ske tidigare. Då är det väl med de föreskrifter, som äro meddelade angående kungörelser till inteckningshafvares efterrättelse, gifvet, att inteckningshafvarne kunna, om de vilja, hinna uppsäga sina lån, innan den nya förmånsrätten inträder. Hypoteksföreningarna hafva enligt Kongl. förordningen den 26 April 1861 angående de allmänna grunder, som vid deras bildande och framtida verksamhet skola lända till efterrättelse, rättighet att, »om så inträffar, att egendom, som hypoteksförening till säkerhet för meddeladt lån, stäldt på viss årlig afbetalning, in-tecknad är, under lånetidens lopp genom vanvård eller annorledes undergått sådan förändring, att full anledning finnes, att säkerhetens framtida tillräcklighet betvifva, eller om *andra omständigheter uppas*, som till minskning af säkerheten inverka», uppsäga lånet. Andra in-teckningshafvare, som kunna hafva lemnat lån på lång uppsägnings- eller förfallotid, skulle möjligen kunna löpa risk att icke hinna få ut sina penningar före inskrifningen i jordeboken; men vanligen stå sådana lån högt upp på förmånsrättsskalan; ty de utgöras oftast af köpeskillingsreverser, hvilka pläga vid in-tecknandet ordnas sins emellan så, att de först till betalning förfallande komma sist och de sist förfallande komma först i förmånsrättsordningen, hvidan innehafvare af sådana in-teckningar icke kunna antagas hafva någon skada af odlingslånets förmånsrätt. Hvad beträffar den anmärkta faran för delegarne i odlingsföretaget att de plötsligen kunna få sina in-teckningar uppsagda och derigenom råka på ekonomiskt obestånd, så måste väl de, som hafva sina hemman in-tecknade, också tänka på huru det skall gå med dessa in-teckningar, om deras hemman ingå i företaget samt på förhand förvissa sig om att icke få sina in-teckningar uppsagda; och äfven om af denna anledning hinder skulle möta för ett eller annat hemman att ingå i företaget, så behöfver detsamma icke därför öfvergifvas, ty enligt vattenrättslagen kunna de öfriga delegarne i den vattendränkta marken verkställa arbetet; och följden blifver blott den, att de hemmansegare, som icke kunnat träffa uppgörelse med sina in-teckningshafvare och derfor måst afhålla sig från att deltaga i företaget, få vid den slutliga uppgörelsen afstå en del af den förbättrade marken, motsvarande värdet af den förbättring deras öfriga egor vunnit. Då

man icke funnit sig kunna bereda säkerhet för odlingslånen i den ordning, Herr Justitieministern antydt af det skäl, att det sannolikt på många ställen skulle inträffa, att bland de i ett odlingsföretag intresserade hemman ett eller annat vore intecknad utöfver den af Herr Justitieministern ifrågasatta del af dess taxeringsvärde; och det dessutom vid företagets början är fullkomligt obekant, huru stor del af lånet som slutligen kommer att på hvarje särskildt hemman belöpa, och då vidare någon anordning, såsom en reservant i Utskottet föreslagit, i likhet med Sägverksegarnes garantiförening icke torde vara möjlig, enär förhållandena vid denna institution och den nu ifrågasatta äro så helt och hållet olika, så har det synts Utskottet vara nödigt och oundvikligt att, om ej hela frågan om odlingsfonden skulle falla, förorda antagande af Kongl. Maj:ts förslag angående förmånsrätten för lånen.

På den utaf en talare på nerikesbanken uppkastade frågan om afdikning medelst öppna eller täckta diken skulle jag visserligen icke inlåta mig, om icke äfven denna i sin mån berörde förmånsrättsfrågan. Den ärade talaren ansåg, att torrläggning af mossar kunde verkställas lika billigt med täckta som med öppna diken, men då här är fråga om lån för odling af äfven andra sankar marker än mossar, nemligen sådana marker, som hafva fast botten, och för täckdikning af dylika marker läser erfordras ett dyrbarare täckdikningsmateriel än det på mossar användbara, skulle i vissa fall beviljandet af lån, uppgående till kostnaden för torrläggning medelst täckta diken, kunna, i afseende till lånens stora belopp, gifva verklig anledning till anmärkning mot att dessa lån finge förmånsrätt framför inteckningarne; hvarför Utskottet ansett försigtigheten bjuda att icke tillstyrka beviljandet af lån äfven för täckdikning. Jag får yrka bifall till den nu föredragna punkten.

Herr Wennerberg: Det är mindre med undran än med ledsnad jag hört den massa af betänkligheter, som rest sig mot ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition uti ifrågavarande ärende, så väl i afseende på den deri behandlade sak, som också i afseende på det sätt, hvarpå Kongl. Maj:t och Utskottet sökt anskaffa nödiga medel för det ifrågasatta ändamålet vinnande. Jag säger att det är med mindre undran än ledsnad, som jag erfor detta, enär jag minnes den — jemförelsevis åtminstone — stora lätthet, med hvilken två millioner kronor för icke länge sedan anslogos för uttömmande af en del utaf Hjelmarens och Qvismarens vattenmassor. Det gälde då att torrlägga omkring 30,000 tunnland. Här gäller nu att göra en början till en torrläggning af ett ojemförligt större tunnlandtal och med oändligt mycket större utsigt att för hela landet blifva af betydelse, under förutsättning nemligen att den kommer att så bedrivas, som den bör.

Då vid första punktens behandling i hvarje utförligare betänkande det plägar vara tillåtet för den enskilde ledamoten att yttra sig om saken i sin helhet och att till och med inblanda hvad som icke egentligen förekommer i den föredragna punkten, men dock står i samband med det hela, så anhåller jag om Kammarens öfverseende, om jag går tillbaka till en visserligen ringa, men dock för mig fullt öfvertygande erfarenhet om den stora betydelsen af det ifrågavarande förslaget.

I Kronobergs län finnes, såsom bekant torde vara icke minst af

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

den karta, som varit tillgänglig här i Kammarens närhet, ett mycket stort antal af vattensjuka trakter och mossar. Dessa hafva till en icke ringa mängd blifvit undersökta genom försorg af länets hushållningssällskap, som visserligen icke kan skryta af att vara synnerligen väl begåfvadt med nödiga medel till länets gagn. Det oaktadt vågar jag påstå, att de hydrografiska undersökningar, som blifvit gjorda inom Kronobergs län med dess små tillgångar, äro de jemförelsevis största som hittills skett i vårt land. Ändamålet med dem har varit att i tid göra sig beredd på åtnjutande af de fördelar af en väntad proposition, som skulle förr eller senare fästa afseende vid den högst behjertansvärda angelägenhet, hvilka nu också Kongl. Maj:t tagit om hand.

Då man läser det af Landtbruksakademiens förvaltningskomité inför Kongl. Maj:t framlagda skrifvelse och der ser de af Professoren Erdman gjorda beräkningarne af den vinst, som genom en förständig behandling af Sveriges icke odlade jord för det allmänna kunde uppstå, så må jag säga, att åtminstone jag blef i hög grad öfverraskad. Jag hade nemligen föreställt mig, att Kronobergs län stode ensamt deruti, att kunna genom torrläggning af odlingsbara mossar vänta sig en ny, lika stor areal odlad jord förr eller senare, som det redan hade i den gamla odaljorden. Men af dessa beräkningar synes det, att detsamma gäller för hela vårt land och icke mindre än 10 millioner tunnland mossar, af hvilka, enligt denne sakkunnige mans förklarande, man icke tager till för mycket, om man säger, att hälften är af beskaffenhet att lemna en fullkomligt odlingsbar grund, och att denna hälft uppstiger till hvad Sverige nu eger i redan odlad jord. Här vore således, i stort sedt, fråga om att *fördubbla* Sveriges odlingsbara jord. Man kan nog inse, om man vill — hvartill man ej saknar skäl — se saken i stort, hvilken nästan omätlig vinst, som ligger möjlig i detta. Man tänke sig en fördubblad odaljord, en fördubblad folkmängd samt en fördubblad kraft att bära statens bördor. Man tänke sig äfven andra lyckliga förhållanden, som eljest endast småningom kunna komma landet till del, om icke en större ansträngning för detta ändamål göres. Detta ouppodlade område omnämnes i denna skrifvelse såsom en ofantligt stor rikedomskälla, och det torde ingen heller kunna motsäga. Jemför jag nu detta yttrande med hvad Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sitt utlåtande gifver oss vid handen, så får man se, att, om odlingen af denna odlingsbara jord skulle bedrivas på samma sätt som hittills skett under de sista 40 åren, sekler skulle förflyta, innan den komme till gagn, äfven antaget att dertill lemnades tillräckliga anslag. Under sådant förhållande kunde jag icke annat än med synnerlig glädje helsa så väl den af Landtbruksakademiens förvaltningskomité inlemnade skrift som också de af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjorda beräkningar.

Jag vill icke neka, att denna min glädje i betydlig mån nedattes, då jag läste Kongl. Maj:ts proposition. Det storartade i åsyftade företaget hade här betydligt krympt. Den mängd kontroller, den mängd säkerhetsmått och steg för att återfå de penningar, som staten för dylika odlingsföretag utlemnat, syntes mig vara nästan lika många hinder för saken. Dock, de voro kanske nödvändiga; och jag tviflar icke heller ett ögonblick på, att de så verkligen äro, så framåt man

ensidigt ser hela denna angelägenhet från en vanlig finansiell synpunkt. Men derigenom torde också, antingen Kammaren antager Kongl. Maj:ts eller Stats-Utskottets förslag, egentligen ingenting annat vara gjordt än inrättandet af en statslåneanstalt, som kunde hålla penningar till hands för sådana, som hade makt och vilja att med hjälp af egna kapital åstadkomma något för landets odling. I hvad mån detta skulle *påskrydda* företaget, det kunna vi af samma Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag lätt nog inse.

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

Dock vare det långt ifrån mig att härigenom hafva velat säga, att saken sålunda mist all betydelse. För min del är jag Kongl. Maj:ts regering tacksam för att den tagit denna viktiga fråga om hand, och jag är fullkomligt öfvertygad derom, att, sedan detta en gång skett, så skola småningom omständigheter och förhållanden förmå att på grund af en ny vunnit erfarenhet småningom jemka denna sak till ett bättre. Man kan på det sättet hoppas, att en odling af Sveriges icke odlade jord skall skrida framåt med något större fart än hittills, och således verkligen något och visserligen icke obetydligt vara vunnit.

Tvenne talare, som på ett synnerligen klart och redigt sätt framstälde sina betänkligheter mot Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag, skall jag anhålla att få i någon mån bemöta. Den ene yttrade sig i afseende på sjelfva sättet att anskaffa de erforderliga medlen, och jag torde der vid lag få inskränka mig till att påminna honom och Kammaren om hvad som i det fallet skedde, då Hjelmarens och Qvismarens sänkning var i fråga. Den andre åter gjorde den anmärkningen, som verkligen måste anses såsom träffande, nemligen att vi lida här i landet mera af ett extensivt jordbruk än som vore önskligt, och att man framkallade ett sådant möjligtvis i ännu högre grad genom underlätandet att få medel till nya mossodlingar. Ja, det låter sig sägas. Men detta hänger mycket tillsammans med ett ord, som jag tror vi under de senaste dagarna missbrukat, och det icke minst i dag, då här nemligen talats om en *odlingsfond*. Nej, här är egentligen icke fråga derom, utom om en *vattenaftappnings- och afdikningsfond*; och är det så, då måste man ock medgifva, att första villkoret för *allt*, vare sig extensivt eller intensivt, jordbruk måste vara det, att undanröjda vattensjuk mark och således bereda vattenaftappningar öfver allt, der de behövas, ty utan detta går icke ens det intensiva jordbruket framåt. Då här nu egentligen föreligger ett *sådant* förslag, nemligen att till vattenaftappning och afdikning anslå en viss summa penningar för att underlätta sådana, så har, om detta sker, dermed väsentligen gjorts följande: man har skaffat ny mark för den, som vill odla odlingsbar jord; man har skaffat bort frostländigheten för grannen och för sig sjelf; man har erhållit större utsigter att af den redan från uråldriga tider odlade marken bekomma bättre skördar. Detta måtte väl vara ett ändamål, för hvilket det är skäl att göra allt hvad man kan.

Men — säger man — det gäller en stor och betydande summa, både nu och framgent, ty man knappast vet, när behovet skall taga slut. Kongl. Maj:t har föreslagit en million om året under tio år, Utskottet en million om året i fem år. Men i fall företaget kommer

*Angående
Låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

att lyckas, så ser det nästan ut, som om meningen hos båda vore att fortsätta. Ja, något högre kan icke gerna den, som satt sig in i saken, önska; ty det skulle påtagligen visa, att statsmakterna då under de fem eller tio åren kommit under fund med hvilket synnerligen behjertansvärdt företag sålunda blifvit beslutadt och hvilka stora fördelar för så väl den enskilde som hela landet derigenom vunnits.

Man vill dock icke, att hjälpen skall framkomma såsom *sådan* eller under *någon* form af gäfvä; man bör endast få låna och sedan fullkomligt ordentligt betala igen kapitalet och det med full ränta. Ja, visserligen, deri kan man ju hafva rätt. Jag beklagar endast att under sådana förhållanden gifver äfven den ringaste erfarenhet det svaret: då kommer staten också att få vänta ett eller annat sekel på att komma till det mål man egentligen eftersträfvat, nemligen att få begagna en betydlig mängd ny odlingsbar jord.

Det fins ett land, som just icke är känt för att skänka bort någonting åt enskilda eller partikuliera intressen, och jag tror därför, att det exempel, som vi här kunna åberopa från England, är i hög grad talande. Vid spannmålslagarnes upphäfvande anslog engelska staten tio millioner pund sterling till dräneringar, det vill säga: för sak samma som här är i fråga. Der visade engelska staten således, att det går an att göra statsanslag för stora, allmänna, för hela riket nyttiga ändamål, äfven om de skulle i främsta hand komma en viss samhällsklass till godo. För min del skulle icke heller jag ett ögonblick tveka att, äfven om ett anslag här komme den egentligen jordbrukande befolkningen till godo i främsta hand, dertill lemna mitt lifligaste bifall, icke blott därför att jordbruket är vårt lands moder-närning, utan helt visst äfven därför att alla öfriga statsmedlemmar lika som hela samhället just derpå skulle göra den största vinst, att den jordbrukande befolkningen komme i fullgodt åtnjutande af afkastningen af *all* den jord, som ligger inom dess egoareal.

Med den erfarenhet jag har från Kronobergs län kan jag icke dela den åsigt, som nyss sökte göra sig gällande, att man kan i de enskilda trakterna bilda bolag och skaffa sig lån, utan att man går den nu föreslagna vägen. Det är redan sagdt af en annan talare här, att insigten hos den enskilde är så liten, att sättet att gå till väga är så obekant för allmogen i allmänhet, och att utsigten att skaffa sig nödiga medel är så stängd, att detta tal om lättheten att bilda bolag blott kan träffa in på ringare kretsar af den jordbrukande svenska allmänheten.

Jag anser mig icke hafva rättighet att vid denna punkt längre upptaga Kammarens tid. Af hvad jag har sagt torde tydligen framgå, att jag kommer att rösta för så väl den första punkten som äfven, ifall den antages, för hvarje af de i reservationerna befintliga lättnader för de lånesökande, som der äro framställda.

Herr Nyström: När för åtskilliga år sedan det rådde stor missväxt i de norra orterna, och detta framställdes för en numera af tiden kär konung, yttrade han: »huru skall det gå med de skulder, som detta folk i norra Sverige nu måste åsamka sig, huru skola de kunna återbetala dem?» När då den erinran gjordes af den person, som då hade audiens, att de kunde väl hjälpas eller återbetala dessa skulder,

isynnerhet om någon del eftergäfves, emot vilkor af sankta trakter utdikning. Då sade den höge monarken: »blir jag frisk — han låg då på sjukbädden — skall jag göra proposition derom till Riksdagen». Hans sjukdom fortfor, och han afled utan att kunna göra den framställning, som han tänkt. Hade nu regeringen och Stats-Utskottet gått i någon riktning, som hade åstadkommit en verklig lättnad för torrläggningen af sankta trakter, så skulle det hafva varit med ännu större tacksamhet jag hade mottagit den Kongl. propositionen och Utskottets förslag än jag nu kan göra. Jag finner icke, att i detta förslag, vare sig Kongl. Maj:ts eller Utskottets, några väsentliga fördelar finnas, som kunna inverka i fråga om uppdikning af sankta trakter. Jag tvärt om finner der så många afskräckande bestämmelser gjorda, att jag tror, att så godt som ingenting dermed är vunnet, utan att tvärt om frågans lyckliga lösning blefve derigenom för lång tid aflägsnad. Jag vill på förhand förklara, att jag är så varm vän som någon annan att understödja föreliggande förslag. Men skall det ske på de grunder, att den låntagande skall först och främst betala ränta ända till 5 procent från den dag medlen tagas, skall det ske på det ytterligare vilkor, att han skall betala lånet inom 15 år, då inser jag icke möjligheten, huru någon skall våga sig på att taga dessa svåra lån, ty han kunde blifva rent af störtad i ekonomiskt afseende. Skall låntagaren dessutom bestrida alla de omkostnader, som Statskontoret kan hafva för dessa lån, så blifva de verkligen ännu mera afskräckande. Det är således och jemväl i öfrigt uppställt så många vilkor i flere hänseenden, att jag befarar, att man icke har vunnit något, om man äfven antager förslaget.

Jag vill nu icke vidare inlåta mig i denna sak, det må andra mera kunniga göra, men jag får såsom ett särskildt förslag hemställa att, *med afslag å 1:sta punkten Litt. A i Stats-Utskottets utlåtande N:o 41, Riksdagen må besluta att för år 1884 ställas till Kongl. Maj:ts disposition ett belopp af 250,000 kronor, motsvarande ingående annuiter å nuvarande odlingslån, att användas såsom lån för befrämjande af utdikning och aftappning af sankta trakter och sjöar till beredande af odlingsföretag.*

Herr Forssell, Otto Herman: Då jag delar de tvifvelsmål och betänkligheter mot det föreliggande förslaget, som redan blifvit framställda af Friherre Åkerhielm och Herr Carl Ekman, så kan jag numera fatta mig kort. Jag vill derfor endast fästa uppmärksamheten på en omständighet, som hittills icke, så vidt jag kunnat inhemta, blifvit beaktad i denna fråga. Den tanke, som ligger till grund för hela förslaget, går nemligen ut derpå, att staten bör genom konstlade medel påskynda tillgodogörandet af de obegagnade skatter som den svenska jorden eger i sitt sköte. Är nu detta riktigt, så lär väl deraf också följa, att samma grundsats bör tillämpas äfven på andra fall än i fråga om torrläggning af vattendränk jord. Deraf torde äfven följden blifva, att man vid kommande riksdagar väcker anspråk på samma understöd för bergshandteringen, stenkolsdriften i Skåne, för utvecklingen af den industri, som arbetar på att tillgodogöra sig havvets skatter. Jag öfverlemnar åt envar af eder, mine herrar, hvarthän det skall taga

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

vägen, om man slår in på en sådan bana. För min ringa del skulle jag tro, att systemet icke är hållbart, och att man icke kan stå ut dermed i längden. Svenska nationen har genom upplåning åvägbragt en stor mängd jernvägar under de sista 30 åren. En ganska betydlig del af de summor, som blifvit nedlagda i jernvägarne, har åtgått till maskiner och materialier, och en ringa del har blifvit utbetald i dagsverken. I detta fall blir förhållandet helt annat. Jordens torrläggning och affdikning kan, så vidt jag förstår, icke i någon nämnvärd mån verkställas med några maskiner. Något dylikt förekommer der icke, utan allt det arbete, som skall göras der, skall göras med menskligt arbete, med armar och händer. Till betalning för dessa dagsverken föreslår man nu, att en million kronor årligen skall användas. Detta gör, om man besinnar, att arbetet icke kan i vanliga fall utföras under loppet af mer än sju månader om året, en arbetsstyrka af omkring 4,000 man, hvilka ryckas från sin nuvarande sysselsättning och sedermera gå sysslolösa under vintern. Vi veta mer än väl, hvad inverkan jernvägsbyggandet haft på arbetslösheten och årslönerna i vårt land. Det har tvungit en massa mindre jordegare att afstå från möjligheten att hafva drängar och pigor, de hafva sjelfva fått gå ut på åker och äng med sina barn och derigenom sett sig ur stånd att åstadkomma den intensiva brukning af jorden, som beklagligtvis icke finnes i vårt land. De hafva icke råd att betala en dräng med 300 kronor om året. Detta är en följd deraf, att jernvägsbyggandet tagit bort arbetskrafterna från näringarne. Skall man fortgå på denna bana, framvingar man en ytterligare stegring af arbetslönerna och det på bekostnad af de öfriga industrigrenarne. Man säger visserligen, att det betyder så litet, om det stannar vid 4,000 man om året. Men vi skola besinna, att utvandringen beröfvar oss 10 à 15,000 kraftiga arbetare om året, och har man inslagit på denna falska väg, så hindrar ingenting, att det anslås ytterligare en million af sanguinism, och vi hafva då ytterligare 4,000 arbetare, som stryka sysslolösa omkring under vintern. För min del kan jag icke finna annat än att hela vår industri skulle härigenom blifva förtryckt och förstörd. Deri ser jag en bland de största betänkligheterna i detta förslag. Det är visserligen välmenande, och man har blott tänkt på de närvarande förhållandena. Men det är vår pligt och skyldighet att se på framtiden och undersöka, hvilka verkningar på hela samhället en dylik institution kan hafva.

Man har anmärkt här, att de vilkor och bestämmelser, som blifvit uttryckta i förslaget såsom säkerhet för statens rätt att återfå sina penningar, skulle vara för stränga. Det är möjligt, att man skulle önska dem ändå lindrigare, men i hvad fall som helst fruktar jag, att äfven med iakttagande af dessa vilkor staten kommer att förlora ganska betydliga summor, i fall detta förslag kommer till stånd. Vi skola komma i håg, att, enligt vår nu gällande samhällsförfattning, står det öppet för hvem som helst att köpa in en mosse utan annan jord omkring, och sedermera kommer han och begär lån på sjelfva mossen, som han vill odla. Hvad har staten för säkerhet här vid lag? I sådant fall kommer regeringen att afslå denna ansökan, säger man. Det är möjligt, men också icke möjligt. Vi veta, huru det tillgår i Norrland, åtminstone i Helsingland. Praxis har blifvit att sedan sågverks-

egarne köpt in skogshemman med rik tillgång på skog, sälja de tomt med åbyggnad, åker och äng och behålla endast skogsmarken som en själfständig egendom. Likaså kan det blifva förhållandet med mossar och myrar. Jag säger ännu en gång, förslaget må vara välmenande, men jag tror icke, att det är så väl öfvertänt, som önskligt vore. Jag skulle vara färdig att på denna grund yrka afslag, men härvid möter den omständighet, att hittills har Riksdagen för hvarje år beviljat ett anslag på 150,000 kronor till dylika företag, som här åsyftas. Detta anslag är inbegripet i den million, som här är föreslagen. Om nu Utskottets förslag blir afslaget, skulle dessa 150,000 kronor också försvinna. Således är man urständssatt att yrka ett bestämdt afslag. I första punkten heter det, att hvad, som nu är i fråga, är en särskild fonds bildande »med ändamål att genom lån understödja odling af sanktrakter». I förbigående sagt vill jag erinra, att en sådan särskild fond redan finnes, den behöfver icke bildas, således är hela syftmålet med första paragrafen obehöfligt. I andra mom. säges det, »att de till Statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån skola från och med år 1884 till och med år 1888 till denna fond ingå». Dessa annuiteter motsvara i det närmaste det årsanslag, 150,000, 170,000, 220,000 kronor, som hittills ståtts till regeringens förfogande. Skulle man nu föreslå bifall till andra punkten, torde man derigenom hafva rättat det missförhållande, som genom ett direkt afslag skulle uppkomma. Men jag vet icke, om jag vågar väcka ett sådant förslag, hvarför jag instämmer i Herr Eknans yrkande om återremiss.

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

Herr Casparsson: Denna fråga är icke ny. Redan för 15 år sedan aflät Riksdagen en skrivelse till Kongl. Maj:t i frågan på grund af en inom Första Kammaren i ämnet väckt motion. Det föreslogs deri nemligen, »att Riksdagen för befrämjande dels och i främsta rummet af vattenskadade markers afdikning och torrläggning dels af den redan odlade jordens fullständigare grunddikning, måtte, utöfver det redan till de norrländska länen lemnade anslag, bevilja ett låneunderstöd af 5,000,000 riksdaler riksmünt att från och med år 1869 utgå under tio års tid med 500,000 riksdaler riksmünt årligen».

Med anledning häraf yttrade Riksdagen: »De förhållanden, hvilka sålunda blifvit framställda, äro af den vigt att de icke kunnat undgå ådraga sig Riksdagens synnerliga uppmärksamhet.» »Riksdagen, som finner att ännu mycket återstår, innan vårt jordbruk nått den utveckling, som dess areala betydighet och det deri representerade kapitalvärdet åt detsamma synes anvisa, vill icke heller förneka att befrämjandet af denna utveckling och höjandet af landets förmåga att i det stora nationella utbytet intaga en förmånligare och för framtiden mera betryggande ställning än hittills är en uppgift, som allt mera måste taga uppmärksamheten i anspråk. Bland häfstängerna för en sådan utveckling intager en ändamålsenlig och följdriktigt tillämpad afdikning tvifvelsutän ett viktigt rum. Det kan icke heller nekas, att, då grundförbättringsarbeten utgöra ett särdeles viktigt moment i andra länders utveckling, vårt lands framåtskridande i materiel kultur och välstånd i ännu högre grad är beroende af dylika arbetens utförande, då — förutom det för alla länder gemensamma ändamålet att åt odlin-

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)

gen förvärfva nya områden samt höja den redan odlade jordens afkastning — grundförbättringarne i Sverige dessutom bidraga att väsentligen förbättra klimatet genom afledning af det skadliga och stillastående vatten, hvars afdunstande förbrukar en ej obetydlig del af våra korta sommars värme, som annars komme vegetationen till godo, och hvaraf verkningarne omöjliggöra alla beräkningar och ofta gäcka odlarens omtanke och arbete.»

Riksdagen ansåg emellertid, att frågan icke var fullt utredd och anhöll, att Kongl. Maj:t måtte infordra yttranden från landstingen och hushållningssällskapen. Detta skedde och förutom från landstingen och hushållningssällskapen infordrades utlåtanden jemväl från landshöfdingeembetena. Utaf 24 Konungens befallningshafvande, 25 landsting och 26 hushållningssällskap, summa 75 myndigheter, som i frågan yttrat sig, tillstyrktes förslaget in amplissima forma af 69 och det var blott 6, som afstyrkte detsamma, men hufvudsakligen ur den synpunkt, att denna fondens förvaltning skulle öfverlemnas åt landstingen; så att när man säger att länsstyrelserna icke blifvit hörda, är det visserligen sant, att de i *nu* föreliggande fråga icke hörts, men i en med denna likartad fråga hafva de för 14 år sedan yttrat sig. Men från Kongl. Maj:t afhöordes ingenting vidare i frågan, än att Kongl. Maj:t år 1871 föreslog att det hittills för ändamålet utgående anslaget skulle ytterligare nedsättas, sedan Riksdagen förklarar att de i skrivelser framställda förhållanden ådragit sig dess »*synnerliga uppmärksamhet*»; Det förslag, som *nu* föreligger, torde därför på sätt och vis få anses utgöra svar på 1868 års skrivelse.

Jag har redan förut i denna Kammare, både i motioner och anföranden, så pass utförligt yttrat mig i hufvudsak beträffande dessa åtgärder, att jag nu skall inskränka mig till bemötande af några anmärkningar, som här blifvit framställda.

Här hafva två financiärer talat om svårigheter vid upplåningen af medlen.

Visserligen är jag för min del icke någon financier, men att kunna upptaga ett lån på en million kronor om året för statens räkning — det föreställer jag mig icke skall erbjuda stora svårigheter; isynnerhet då det sker för ett produktivt ändamål. Det har vidare af en talare från Östergötland här anmärkts, att till detta ändamål borde användas de besparingar, som inom näringen kunnat under föregående tider göras. Jag har nu i 30 år idkat denna näring och besparingarne äro snart räknade, så att om man skall använda dem för detta ändamål, tror jag, att man får vänta bra länge.

I England anvisades år 1846 af parlamentet till detta ändamål en summa af 54 millioner kronor, hvilka sedermera efterföljdes af ytterligare 9 millioner, egentligen afsedda för Irland; och dessa penningar anslogos dock till förmån för de engelska och skottska jordegarne, hvilka just icke äro som man på vulgärt språk säger »barfotade», om de ock någongång förekomma barbenta. I Frankrike anslogos år 1856 ett hundra millioner francs och i Belgien hafva beviljats 500,000 francs årligen, allt till ändamål att befrämja jordens afdikning. Och jag tror, att exemplen från dessa stora och rika länder gifva stöd åt den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen. Samme talare nämnde äfven,

att här skulle vara fråga om att gynna det extensiva jordbruket, men att det vore mera skäl att uppmuntra det intensiva. Jag vill då erinra, att när jag år 1868 väckte motion om beviljande af låneunderstöd för befrämjande af vattenskadade markers afdikning samt den odlade jordens fullständiga grunddikning, svarades det *nej*, — när man har så stora vattensjuka marker, så skall man först se till att dessa blifva torrlagda; då man vill hafva ett intensivare jordbruk, så svarade man: *nej*, vi skola se till att vårt jordbruk blir mera extensivt; vill man åter befordra ett extensivt jordbruk, så heter det, att vi skola göra vårt jordbruk intensivt! På detta sätt blir det hvarken extensivt eller intensivt. Om det är tillåtet att åberopa egen erfarenhet — jag har i 30 år varit landtbrukare — vill jag nämna, att jag hade en sådan här myr, som för länge sedan låg i vattenskadadt och temligen otillfredsställande tillstånd. En person, hvars auktoritet i jordbruk är erkänd både i Sverige och Norge, såg denna myr och sade till mig: här blir en guldgrufva för egendomen. Guldet fick jag dock under många år icke rätt på, ty ehuru afdikad och torrlagd, låg dock myrn alltför aflägsse från gården, för att medgifva en rätt och ändamålsenlig skötsel, men nu har jag genom användande af artificiella gödningsämnen kommit till det resultat, att den lemnar en viktigare vara af både råg och korn än sjelfva den täckdikade odalåkern och gifver den bästa afkastningen på hela egendomen.

Angående låneunderstöd för odling af sanktrakter.
(Forts.)

Jag tror därför att äfven ur synpunkten af intensivt jordbruk desse marker äro af största betydelse för vårt land. Jag har för åtskilliga år sedan haft att leda ett vattenaftappningsarbete inom den ort och den socken, jag tillhör; och min erfarenhet är, att socknens välmåga tilltagit efter detta arbetes utförande. Om man förut hade svårt att anskaffa medel till allmännyttiga företag, går det nu som en dans, just därför att de ekonomiska villkoren så väsentligt förbättrats genom denna åtgärd, medelst hvilken 1200 tunnland jord torrlades.

Den kanske allvarsammaste anmärkningen, som framstälts, är den att genom dessa låns införande i jordeboken fastighetskrediten på ett väsentligt sätt skulle rubbas. Är det så, medgifver jag, att förslaget vore högst betänkligt. Satsens teoretiska giltighet kan jag nog erkänna; men jag har gjort en liten beräkning hur det ställer sig i tillämpningen, och med ledning deraf tror jag icke att det är så farligt.

Jag vet icke nu, till huru mycket herrarne vilja värdera ett tunnland vattendränkt jord, som icke lemnar någon afkastning, eller der afkastningen af ett uselt starrhö knappt motsvarar bergningskostnaden, men jag vill anslå värdet till 50 kronor. Jag vet icke heller, till hvad pris herrarne vilja värdera ett tunnland efter torrläggningen, men jag skall icke uppskatta det till mer än 200 kronor. Således blefve skilnaden 150 kronor mellan ett tunnland jord i vattendränkt och torrlagd tillstånd. Hvad kostar det nu att odla ett sådant tunnland? Af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande i ämnet framgår, att under de senaste åren från 1841 till och med 1881 afdikningskostnaden i medeltal uppgått till 28 kronor 41 öre per tunnland.

Om jag vidare antager, att man för den inre afdikningen använder ett afstånd af 60 fot mellan de öppna diken, så behöfves på tunnlandet omkring 160 famnar öppna diken, och upptagas desse till en kost-

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

nad af i medeltal 10 öre per famn, så blir detta för tunnland 16 kronor. Läger jag dessa 16 kronor till de förut uppgifna 28 kronor 41 öre, och utjemnar summan med för oförutsedda utgifter beräknade 5 kronor 59 öre, så uppkommer en kostnad af i medeltal 50 kronor för tunnland; och efter den af Utskottet föreslagna annuitet af 10 procent skulle denna uppgå till 5 kronor per tunnland. Men när nu tunnlandet, i stället för att hafva varit värdt 50 kronor, är värdt 200 kronor, så, om man derifrån drager så väl det ursprungliga värdet, 50 kronor, som torrlägningskostnaden 50 kronor, betäcker räntan på det ökade jordvärdet den annuitet, som skall utgå under det lånet inbetalas; och sedan lånet är inbetaldt, är jordvärdet ökad med 150 kronor per tunnland.

Jag tror, att erfarenheten visat, att inga inteckningshafvare lidit skada eller men genom dessa förbättringars införande i jordbruket, utan tvärt om.

En talare, som visserligen var mycket lifvad för saken, yttrade, att man på samma gång hade att iakttaga den största varsamhet vid tillvägagäendet i frågan, enär densammas genomförande skulle fordra ett ökad antal agronomer. Han måtte icke hafva genomläst Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition pagina 6 och 7, der det står redogjort för de af hushållningssällskapen föranstaltade undersökningar.

Jag skall icke upptaga tiden med en närmare redogörelse härom; men jag vill endast nämna, att inom Upsala, Östergötlands, Kronobergs, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Vermlands län, ja, nästan öfverallt äro undersökningar redan verkställda — och så fullständiga, att arbetena kunna börjas ofördröjligen, så snart medel beviljas. Jag tror, att dessa undersökningar till väsentlig del framkallats af Riksdagens ofvannämnda skrifvelse 1868 och vet speciellt, att inom Upsala län så varit förhållandet, der fullständiga kartor, profiler och kostnadsförslag redan på förhand upprättats.

Jag skulle nog mot förslaget detaljer kunna framställa mer eller mindre väsentliga anmärkningar; men vill man en sak, så är det icke värdt att hänga upp sig på detaljfrågor; utan inskränker jag mig till att yrka bifall till det af Stats-Utskottet framställda förslaget.

Herr Statsrådet Hederstierna: Det är med verklig ledsnad och förvåning jag erfarit det häftiga och mäktiga motståndet mot detta förslag, — ett förslag, som synes mig så tilltalande, då staten här utan att göra några uppoffringar endast genom att träda emellan med sin kredit skulle kunna bereda odling och framsteg inom de olika delarne af landet för vår förnämsta näring.

Att i detalj bemöta alla de anmärkningar, som här blifvit gjorda, — dermed vill jag icke upptaga Kammarens tid, då dertill i alla fall blir tillfälle vid genomgåendet af de särskilda punkterna af betänkandet. Det är endast mot de, så att säga, grundskott, som blifvit afossade mot förslaget i sin helhet, som jag ber få framställa mitt gensvar.

En talare har sagt, att, om staten nu medelst lån af en million kronor om året skulle framkalla så betydliga odlingsarbeten, skulle derigenom höga arbetslöner åstadkommas och svårigheter uppstå för

de redan förut tryckta näringarna att kunna konkurrera härmed. Men är det tänkbart att genom odlingar för en million kronor om året skulle åstadkommas så svåra och betänkliga resultat, då vi ihågkomma, att vi för 10 år sedan här inom landet byggde jernvägar för 30 à 40 millioner kronor om året? En million kronor spelar så högst obetydlig rol i vår industri, att några betänkliga följder icke äro att påräkna i det hänseendet. En annan hufvudanmärkning var den, att om staten här skulle upplåna medel för att i sin tur utlåna dem till odlingar af sådan beskaffenhet som nu är i fråga, skulle statens kredit i någon mån kunna riskeras. Äfven den anmärkningen vill jag bemöta med en fråga.

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

Är det tänkbart, att statens kredit skulle blifva rubbad derigenom, att staten upplånade medel till ett så produktivt ändamål som det ifrågavarande, — fullt ut så produktivt som någonsin att genom jernvägsanläggningar bereda utfart för landets produkter?

Den tredje och viktigaste anmärkningen, och som af de flesta talarne här omfattats, var den, att derigenom skulle en rubbning ske i fastighetskrediten; och jag säger med den siste talaren, att, om verkligen så skulle vara förhållandet, vore denna anmärkning så väsentlig, att man visserligen derpå skulle kunna grunda det yrkande om afslag, som af flere har framstälts. — Men vi hafva en lång erfarenhet, som vitsordar, att denna anmärkning icke är så farlig som den vid första påseendet synes. I snart 30 år har staten för de lån, den utlemnot, förbehållit sig enahanda förmånsrätt, som nu äfven skulle gälla för ifrågavarande lån, utan att deraf några olägenheter försports; och dock har staten med de äldre lånen endast åstadkommit torrläggning af de fält, för hvilka samma lån lemnades, hvarefter i många fall någon odling icke kommit till stånd. De hemmansegare, som erhållit dessa lån, hafva icke fått sina hemman i någon väsentlig mån förhöjda till värdet, och inteckningshafvarne hafva således derigenom icke fått någon direkt fördel, eller rättare sagdt den olägenhet, som man här framhållit, har icke blifvit undanröjd. Nu tvärt om vore meningen, att våra jordegare skulle förbinda sig att verkställa odlingen af den mark, för hvars torrläggning lånet beviljats honom, och egendomen komme så ovillkorligen att stiga i långt högre värde än dessa lån skulle komma att belasta egendomen, hvadan inteckningshafvarne deraf skulle snarare hafva fördel än skada.

Då Kammaren år 1877 behandlade förslaget om låneunderstöd till Hjelmarens och Qvismarens sänkning och dess vattenstånds reglering, yttrade Stats-Utskottet några i detta hänseende ganska minnesvärda ord, som jag ber för Kammaren få återuppläsa. Äfven då föreslogs, att statslånet skulle få förmånsrätt. Stats-Utskottet säger i sitt betänkande: »men härvid möter den omständighet, att, med vår kreditlagstiftnings nuvarande beskaffenhet i denna del, staten är den enda långlivare, som är i tillfälle att, utan allt för öfverdrifna kostnader, allt för orimliga omvägar, bereda sig *realsäkerhet*, och denna af allra yppersta beskaffenhet, för lånets återbetalning. Äfven om åvägabrindande af någon annan säkerhet kunde, oaktadt lånebeloppets storlek och mängden af gäldenärer, mot hvilka i sådant fall den personliga ansvarigheten måste upprätthållas och bevakas, antagas vara möjligt,

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)

skulle likväl hvarje annan form för säkerhetens åstadkommande än den, som följer af ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag, verka så betungande på lånevilkoren, att utsigten till företagens genomförande på sådana villkor måste blifva ytterst ringa, om ens någon.»

Här i Kammaren framställdes af dåvarande representanten för Jönköpings län Herr von Gegerfelt dylika anmärkingar mot frågan, som i dag framstälts om den rättskränkning, som inteckningshafvarne derigenom skulle få vidkännas. De bemöttes af flere rättslärdade ledamöter af Kammaren och Kammaren fäste då icke något afseende vid dessa anmärkingar utan biföll Utskottets betänkande. Då gälde dock frågan dubbelt så stort belopp för en enda ort, dubbelt så stort belopp mot hvad Konungen nu skulle vara berättigad att använda för hela riket. Det är icke lånebeloppets storlek, som i detta fall bestämmer inteckningshafvarnes rätt, utan det är företagens större eller mindre omfattning och storleken af den areal, som på hvarje särskildt hemman skall torrläggas, som är det bestämmande. Och detta förhållande är detsamma, om lånebeloppet är mindre eller större.

Jag tror mig redan hafva vidrört den omständigheten, att, då man har säkerhet för att odlingen nu blir verkställd, att dessutom inteckning i egendomen icke kan ega rum förr, än odlingen verkställs, arbetet fullbordats och hvarje delegares lånepligtighet blifvit på det sättet bestämd och af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fastställd samt att först då staten kan komma i åtnjutande af sin förmånsrätt, så skulle indrivandet af de årliga annuiteterna icke komma att föranleda några exekutiva åtgärder, hvarigenom inteckningshafvarne skulle kunna kränkas i sina rättigheter.

Då icke någon af dessa utaf mig nu bemötta hufvudanmärkingar synes kunna leda till afslag af Stats-Utskottets betänkande, som i hufvudsak tillstyrker Kongl. Maj:ts proposition, får jag för min del anhålla om bifall till detta Stats-Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Det är obestriddligt, att det finnes något särdeles tilltalande i det förslag, som här föreligger till behandling. Det visar på en skimrande framtid för det svenska folket, en framtid, då Sveriges odlade areal skulle kunna fördubblas; och derjemte framkommer bilden af ökad välmåga, ökad kraft att bära skatter och måhända äfven ökad fosterlandskärlek! Allt detta är visserligen så tilltalande, att jag icke undrar på de talare, som förordat detta nu föreliggande förslag. Så mycket tyngre och smärtsammare måste det då vara för mig att det oakadt icke kunna ställa mig på deras sida, som yrka bifall till förevarande förslag, utan måste jag ovilkorligen, så vidt jag kan, söka motsätta mig detsamma och derå yrka afslag.

Mitt första skäl dertill är det, att jag principielt är emot alla åtgärder att genom konstlade medel söka bereda staten och samhället förmenta förbättringar; och konstlade medel anser jag det vara, då den kraft, som skall bereda dessa förbättringar och deraf följande utveckling, icke hemtas från landets invånare sjelfve till följd af deras förmåga och deras styrka att vidtaga dessa åtgärder, utan staten skall uppträda och försträcka medel samt låna sig fram, om den icke sjelf har några medel för ändamålet. Jag vill då fråga: om vi fortgå

på denna bana, hvar skola vi väl stanna? Nu säger man visserligen, att det är ju endast fråga om en million kronor om året och att detta icke för staten är någon stor summa; men, såsom ock en föregående talare yttrat, hvarför skall jordbruket ensamt hafva anspråk på denna häfstång; hvarför skola jordbrukarne ensamma säga: »oss skall staten skaffa medel». Der finnas många andra näringar i landet, der finnes bergsbruk, der finnas industrigrenar af alla slag. De, som bedrifva dessa industrier, äro lika väl svenske medborgare som landtbrukarne, de kunna hafva samma rättighet och samma anspråk på att af staten tillgodoses och omhuldades; och det kan lika befogadt från alla håll uppstå anspråk på att staten skall träda emellan, att staten skall lemna medel och åstadkomma krafter, der krafter icke finnas!

Det är ingenting nytt för Sverige, sådana åtgärder som dessa. Jag vet, att man förebrår mig att se för mycket tillbaka i tiden; men jag kan icke hjälpa, att jag ej kan åsidosätta de lärdomar, jag af förgångna tiders erfarenhet inhemtat. Se vi då till flydda tider, finna vi, att en stor sträfvan fordom fans att här i vårt land åstadkomma stora företag. Man hade satt sig före, att Sverige skulle blifva ett industridkande land och öfverträffa sjelfva England. Alingsås skulle blifva medelpunkten för en storstad industri, som skulle sprida sina välgörande verkningar öfver hela landet. Det fans ingen så liten stad i hela Sverige, som icke skulle göras till säte för någon industri. Hvad detta kostade landet, kan hvar och en inhemta, som vill läsa derom, och han skall då finna, att följderna af allt detta blef den stora statsbankrutt, som reglerades år 1774, och hade förut medfört oerhörda uppoffringar.

Nu vill jag visst icke säga, att det i våra dagar skulle genom antagande af detta förslag komma att gå alldeles på samma sätt; men här ligger dock denna samma principen kvar. Och jag ville se, huru man skulle kunna tillbakavisa anspråken från andra håll, om man en gång öppnat dörrarne för vidt sträckta, dock ensidiga anspråk på statshjelp.

Man har här åberopat exempel och talat om statslånet för Hjelmarens och Qvismarens sänkning; men jag vill då erinra om, att denna hjälp skulle bestridas med landets egna tillgångar, och dervid förespeglades icke någon upplåning af staten. I alla fall finnes det en gammal sats, som säger: »ingen regel utan undantag»; och om detta var ett undantag för en gång, så är det icke sagdt, att hvad som då skedde sedermera skall blifva regel.

En ärad talare, som genom sin ställning i samhället, han är chef för Domänstyrelsen, borde känna landtbrukets förhållanden, har sagt, att vetenskapen i vår tid hunnit så långt, att den kan med full visshet bedöma nyttan af alla odlingsföretag. Nej, mine herrar, vetenskapen har icke nått denna ståndpunkt, utan erfarenheten vitnar på många håll om misslyckade odlingsförsök. Detta hindrar icke, att många odlingsföretag kunnat vara af gagn, och det vore illa, om så ej varit förhållandet, men vetenskapen har ej nått den antydda ståndpunkten. Ingen med praktisk kannedom om saken — hvilket jag visst ej vill förneka att den ärade talaren har, ehuru han sett den i alltför ljus dager — lär kunna bestrida, att många sådana företag

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sanko-
trakter.
(Forts.)

blifvit af kunnige män origtigt bedömda och misslyckats. Vidare erinras man, att för hvarje odlingsföretag utredning och fullständig undersökning om de med odlingen förenade kostnader skall vara uppförd och faststald. Håri skulle ligga en trygghet, att förluster ej kunna uppkomma. Men huru många kostnadsförslag gå inom den uppgjorda beräkningen?

Derom torde också erfarenheten tillräckligt kunna upplysa. Man uppgör kostnadsförslag visserligen på god tro, men med förbiseende af en mängd omständigheter, och då saken kommer till utförande, öfverstiga kostnaderna vida hvad som beräknats. Många hafva fått stupa derpå och tillsätta sin egendom. Jag vill önska, att den så mycket omtalade sänkningen af Hjelmaren och Qvismaren icke måtte för en del mindre förmögna jordbrukare medföra sådana följder; men säkert är, att äfven den kostnaden i denna stund betydligt öfverstigit det förslag, som uppgjorts och som påstods vara så tillförlitligt.

Vidare säges det, att dessa odlingar komma att ovilkorligen höja landets kraft. Det komma de att göra till en viss grad, om de skötas rätt; men jag har tyvärr erfarenhet att odlingar icke väl skötas. Det var rätt tänkbara ord, som yttrades af en talare från östgötabänken, att man nemligen borde önska, att Sveriges jordbruk måtte blifva något mera intensivt. Litet hvar borde veta, att odlingar ske i ganska stor skala äfven utan statslån. I Östergötland, der jag bor, fins det knappt någon naturlig äng, ty allt är der uppodladt. Jag vill visst icke öfver hufvud klandra det, om odlingarne icke vanligast af hemmansegarne sköttes på ett besynnerligt sätt, ty sedan den så kallade ouppodlade jorden blifvit odlad, är marschen ofta den, att egarne beså med hafre, hafre, hafre i 8 å 10 år, så länge de kunna få en god eller något hjälplig skörd. Under tiden har visserligen å den gamla odaljorden odlats gräsväxter, men när nu afkastningen börjar tryta, då är frågan om det finnes kapital att köpa gödningsämnen för att å utsugen mark återskaffa skörd. Under tiden har nemligen den rikare tillgången föranledt till inköp af vackra möbler och ett temligen luxuriöst lefnads-sätt, som man önskar fortsätta, äfven om tillgångarne tryta. Då lånar man, men beklagligen användas icke länen till sin hufvuddel till jordbrukets förkofran. Om nu dessa mossar, som skola odlas, sköttes på samma sätt, så vet jag icke om kapitalvärdet i Sverige på hemmanen skulle kunna sägas blifva så väsentligt ökad. Men jag vill antaga, att så icke skedde; jag vill antaga att de sköttes fullt rationellt, och att de komme att bidraga till ökad produktion; hvar finnas då hufvudsakligen dessa mossar? Att det finnes mossar i Kronobergs län har jag hört, och äfven att de kunna blifva bördiga och förträffliga. Jag vill icke bestrida möjligheten deraf, men bevisad är deras duglighet icke. En utmärkt kemist har upplyst, att i denna stund kemien visserligen kan säga hvilka ingredienser, som ingå i jorden, men icke är i stånd att säga på hvad sätt dessa äro i jorden förenade med hvarandra och hvilka verkningar de utöfva på hvarandra. Således kan en analys, som visar förmånliga beståndsdelar hos jorden, ändock icke i och för sig vara intyg om att jorden är bördig. Huru man då kan göra analyser och med visshet säga, att »detta är en den yppersta jord», det är mer än jag kan förstå. I Norrbottens län räknar man mossarne i kvadratmil och den

största delen af Sveriges mossar är der belägen. Men nog torde vara skäl betvifla att någon lysande framtid för Sverige kan genom nämnda norrbottniska mossar vara att förvänta. Konung Karl den femtonde anlade en mönsterfarm deruppe, den kallades Äminne och der befans, att kälen icke gick ur jorden på hela sommaren. Om det nu lyckas bättre med mossarne, det må man icke veta; men då man dukar upp stora förespeglingar om fem till sex millioner tunnland till odling användbara moss- och myrmarker, så bör man väl likvisst något draga sig till minnes, att större delen af dem visst finnes såsom *mossar*, men icke kan komma att finnas i framtiden såsom *odlad jord*. Staten må anslå aldrig så mycket, de komma dock alltid att qvarstå som mossar.

En annan talare, Herr Forssell, yttrade, att det likvisst är att besinna att, om vi drage bort all arbetskraft från andra företag till dessa odlingar, så vore ovisst om det blefve någon egentlig vinst för landet. Redan nu strömma mycket arbetskrafter upp till Norrland från det öfriga landet till följd af skogshygget och andra företag. Om dessa arbetare stannade qvar deruppe, vore mindre att säga derom, men de taga icke ut sina prestetyg, utan stå qvar skrifna i hemorten — jag vet detta af egen erfarenhet och har haft besvär och kostnad därför — och sedan om de blifva sjukliga och trasiga, då komma de åter och vi få försörja dem. Skall nu arbetskrafterna dragas från den odlade delen af landet och kastas på dessa mossars uppodling, hvilken kommer att tarfva mycken arbetskraft, så kan jag icke beräkna hvad verkan detta kan hafva.

Det har mycket talats om att dessa odlingar skulle komma att minska emigrationen. Men hvilka äro de som emigrera? Det är just icke endast de lösa drängarne eller backstugusittarne, utan ganska många hemmansegare, som lemna sin jord hemma i Sverige, emedan de icke finna sig kunna med hopp om framgång sköta densamma. Dervid måste man också fästa uppmärksamheten.

Hvad vidare angår de föreslagna kontrollerna, så skall jag icke trötta Kammaren med att uppehålla mig vid dem; men efter det varit så mycket tal om lånevilkoren och särskildt en talare yttrade, att fordringsegarne nog skulle lugna sig, så ber jag att få fråga, om herrarne bestämt på hvad sätt fordringsegarne komma att lugna sig. Så snart en fordringsegare märker, att läntagaren kommer i knipa, då lugnar han sig ofta på det sätt, att han antingen säger upp lånet, eller så att han betingar sig högre ränta eller en liten dusör för en gång och derigenom befrånjas sannerligen icke jordegarens intresse på något sätt. Nu står det här vidare i mom. 6, att det skall genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i vederbörande länskungörelser införas kungörelse om odlingslånets beviljande, och genom hvilka hemmans eller fastigheters områden vattnets aftappningar skall ledas. Nu är förhållandet det att, efter den nya lagen om dikning och annan afledning af vatten af den 20 Juni 1879, kan icke en jordegare vägra odling af sank mark, om han än ville det, utan odlingen sker ändå och kan således, om det behöfves, framgå öfver hans egor, men efter 76 § har han rättighet att afsäga sig deltagandet i företaget mot det att han afstår från marken och, sedan frågan om jordförbättringens värde blifvit slutligen afgjord, skall i stället af hans genom företaget förbättrade jord utbrytas

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

*Angående
länunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

och de kvarstående deltagarne tillskiftas lika stor del, som jordförbättringens belopp utgör af jordens värde i dess skick efter företagens fullbordan. Emellertid blir den, som icke vill gå in på odlingsföretaget, likväl inbegripen i den kungörelse, som enligt förevarande mom. af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdas, till stort lugn för hans fordringsegare. Han kommer då att helt enkelt anses som deltagare, och fordringsegarne lugna sig på ett sätt, som leder till deras fördel. Jag vill fråga om denna lagstiftningsåtgärd är så välbetänkt. Nu har man vidare omtalat, icke utan en viss accentuation, att till och med i ett land som England, der staten minst vill ingripa i de enskildes förhållanden, äfven der har staten år 1846 beviljat 10 millioner pund för att underlätta odlingen för jordegaren. Det är mycket sant, men på hvad grund har det der skett? Då minnet tyckes något hafva svikit den, som anfört detta exempel, så vill jag upphjelpa hans minne. Af ålder fans i England en hög spannmålstull och de s. k. spannmåls-lagarne — lagstiftningen om denna tull — utgjorde en lång tid ett trätöfrö emellan jordegarne och arrendatorerne å ena och representanter för den öfriga befolkningen å andra sidan. Slutligen, sedan Sir Robert Peel öfvergifvit sin förra ståndpunkt och uppträdde mot spannmåls-lagarne, blefvo desse i väsentlig mån afskaffade. Men då i England man icke ansåg sig kunna borttaga rättigheten utan att gifva någon ersättning, så anslogs, jag tror till och med att det var 20 millioner pund sterling, till understöd för jordbrukarne, isynnerhet att befordra täckdikning eller s. k. dränering, hvaraf man väntade osvikliga följder, ehuru tyvärr erfarenheten visat, att England ändå ända intill senaste tider varit flere gånger hemsökt af svåra missväxter. Denna summa var en ersättning för förlusten, en urgammal rättighet på grund hvaraf alla arrendeaftal varit uppgjorda. Således kan icke ur denna fond om 10 eller 20 millioner pund det allra ringaste bevis dragas för vår odlingslånefonds berättigande.

Här torde vara ännu mycket mer att säga, men mycket har redan sagts och då jag kanhända sjelf talat mer än jag från början ämnat, finner jag mig icke böra fortsätta, utan hemställer till hvar och en af Kammarens ledamöter att öfverväga saken och fatta sitt belut; men en sak vill jag dock tillägga, och det är att jag icke kan inse nyttan af en återremiss, utan då må man hellre taga saken som den är och antingen bifalla eller afslå densamma. En talare anmärkte att i händelse af afslag på denna punkt ingenting skulle göras för frostländighetens i Norrland minskande. Redan 1868 motsatte jag mig anslag för åtgärder mot frostländigheten i Norrland, ty jag tyckte att det icke var någon statsangelägenhet. Jag påpekade att nyttan deraf var för Norrland oerhördt ringa, men Kammaren beviljade anslaget och äfven Andra Kammaren. Vi hafva redan anslag för detta syfte. Om vi gå till andra punkten, så se vi att anslaget utgjort 150,000 kronor, men att Utskottet nu föreslår 100,000 kronor. Jag har svårt att tro att Herr Talmannen skulle finna det grundlagsvidrigt att detta belopp höjdes och man så återkomme till det gamla förhållandet. Jag kan icke förlika mig med att hela staten skall blifva en sorts allmosenrättning, der man skall taga af den ene och gifva åt den andre. Hvarför skall staten, sammanfattningen af alla medborgarne, ytterligare

betungas för att bereda förmåner åt jordbrukarne? Jag yrkar afslag å den föredragna punkten.

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

Herr Nordenfelt: Jag är förekommen af flere föregående talare i väsentliga delar och skall därför söka att fatta mig kort. Här har talats om hvilka vanskligheter dessa odlingsföretag kunde medföra och om nödvändigheten att iakttaga varsamhet. Jag ber att få fråga, om det kan vara bristande varsamhet hos Utskottet att föreslå omkring 300,000 kronor af statsmedel och upplåning af 700,000 kronor eller 1,000,000 kronor om året för ett så stort företag. Kan detta anses rådligt? Jag kan icke inse någon våda deraf.

Man har sagt, att dessa företag ofta misslyckas. Ja, det har händt, att de misslyckats, men orsaken härtill har legat deri att i sådana fall afdikningarne icke varit tillräckligt djupa eller nog grundliga, emedan man förut stundom sökt att göra dem så billiga som möjligt af brist på medel att afdika grundligt. Nu skall man hjälpa denna olägenhet genom att län beviljas till hela vattenafledning och afdikningen. Jordbrukaren har då icke intresse af att få dessa arbeten så billiga som möjligt, utan tvärt om att få dem så utförda, att de fullt motsvara ändamålet.

Dessutom har kunskapen om konstgjorda gödningsämnen väsentligen tillvuxit under de senaste åren, så att man noggrant kan få veta hvilka gödningsämnen företrädesvis böra användas på olika marker. Jag tror att allt detta talet om vanskligheten af dessa företag är betydligt öfverdrifvet.

Vidare talas det om att man skulle taga bort armar från industrien i öfrigt. Hvad verkar en million kronor om året på arbetslöserna? Det kan icke vara märkbart. Möjligen kunna dock genom dessa odlingsföretag några arbetare kvarhållas, hvilka eljest skulle emigrera. Man säger, att det är ett konstladt medel att med statslån bestrida dessa företag, men svårigheten för jordegaren ligger just deri att få lån på annat sätt. Det har därför ansetts nödigt att gifva dessa lån sedan långa tider tillbaka, så att detta icke är något nytt. Vi hafva ju lemnat understöd åt de enskilda jernvägarne, emedan det varit fördelaktigt för landet. Detta skall icke kosta staten någonting. Man säger att man skall skaffa sig ett intensivt jordbruk. Dessa odlingar af förut sankta marker äro just ett säkert medel att få jordbruket å den gamla jorden intensivt genom den tillgång på kreatursspillning, som erhålles. Äfven i Norrbottens län kan man få den allra härligaste grässkörd.

Hvad beträffar den ärade ordförandens i Riksgäldskontoret förhågor om statskrediten skulle lida, måste jag erkänna att det ju må vara hans pligt att varna, men jag förstår icke huru statskredit härvid kan omnämnas. Det är endast fråga om högst 700,000 kronors upplåning årligen och statskrediten synes mig icke kunna derigenom äfventyras, helst för hvarje krona, som lånas ut, man får den allra bästa säkerhet, som kan anskaffas. Man säger att in-teckningshafvarne blifva lidande genom lånens inskrifvande i jordeboken, men förhållandet är att, innan denna inskrifning i jordeboken kan ske, så skall marken i

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.
(Forts.)*

sitt förbättrade skick vara fullständigt graderad för att det må kunna uttrönas med huru stor del af kostnaden hvar och en skall bidraga.

Nu vet man att om jordegarna icke äro nöjda, så klaga de öfver graderingen i hopp att slippa från litet billigare. Dessa mål gå ofta till Högsta Domstolen. I alla händelser är denna gradering en långsam förättning och det finnes icke den ringaste risk att icke inteckningshafvaren kan säga upp sin fordran och utfå densamma, om han så önskar. En jordegare kan icke vara med om ett dylikt företag utan att hafva gjort upp med sina inteckningshafvare, och hvarje jordegare har rätt att säga: »jag deltagar icke i företaget, jag vill icke vara med. Jag afstår af min jord så mycket som motsvarar förbättringen». Derom är lagen redan nu tydlig. Det är alldeles nya tillgångar, som beredas genom dessa företag och uppväga det nya lånet. Inteckningshafvaren kan icke lida den allra minsta rubbning i sin säkerhet, om han vill se upp; och då dertill denna form af säkerhet redan finnes och har visat sig kunna användas utan den ringaste våda för inteckningshafvaren, ser jag för min del intet hinder att yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr Forssell, Hans: Jag har icke för afsigt att i ringaste mån bestrida värdet och nyttan af mossodlingar. Sveriges rike kommer utan tvifvel att genom odling af ny mark erhålla rikligare spanmåls-skördar alldeles så som Sverige skulle få mycket mer stenkol än nu, om man ville offra stort kapital och betydande arbetskrafter på de skånska stenkolsfälten, mycket mer malm än nu, om man använde 10 millioner på att flytta Gellivares skatter i dagen. Jag vill icke heller påstå att staten är obefogad att räkna en särskildt hjälpsam hand åt mossodlaren derföre att staten försigtigt undandrager sig att deltaga i stenkols- eller malmbrytningsindustrien. Häfden talar tillräckligt för ett understöd åt dem, som bringa vattendränkt mark till odling; denna häfd är mångårig och har för mig stor betydelse. Men jag kan icke neka, att då för några månader sedan Landbruksakademiens förvaltningskomité rättade till Sveriges samtliga moss- och myregare det högstämnda upprop, som föregick dess underdåniga framställning om bildande af en odlingsfond å 10 millioner, väcktes hos mig farhågor för vår ekonomiska utveckling. Jag såg deri ett uppslag till ett sådant ekonomiskt tillstånd, der helt andra faktorer än den lugna affärsberäkningen medverka; der man ser sakerna icke sådana de äro, utan såsom de möjligen skulle kunna blifva; der nationen och individerna inledas i en feberparoxysm, hvilken för eller senare slutar med afmattning. Likasom Landbruksakademien nu för nationen uppställt det hägrande framtidsperspektivet af en fördubbling af fäderneslandets sädesbärande areal, så, tänkte jag mig, skall inom kort hvarje hemmansegare, som har några hundra tunnland myrmark, förledas att tro sig vara herre till ett litet Trystorp; denna smitta skall sprida sig med samma snabbhet som begäret att låna penningar, och snart skall det ej längre finnas ett härad eller en socken, der icke både stora och små hemmansegare skola söka att varda delaktiga af en jordförbättring, som kan ernås med så ringa uppoffring som en skuldsättning. Ekonomiska företeelser af denna art hafva i vårt fädernesland förekommit

åtskilliga gånger under senaste århundraden. Den allra sista yppade sig på 1870-talet. Det var den starka jernvägsbyggnadsfebern, utan tvifvel den nödvändigaste och mest berättigade af alla, som i vårt land förekommit. Det är nogsamnt känt, huru den slutade på sådant sätt, att mängden — och det just på detta rum — förespådade landets ekonomiska ruin, och så att vi ännu såsom en följd deraf känna en ekonomisk afmattning. Med tanken härpå hyste jag stor fruktan för den mossodlingsfeber, som Landtbruksakademien tyckes mig i begrepp att frankalla. Men jag får tillika bekänna, att dessa mina farhågor väsentligen skingrats genom Kongl. Maj:ts nådiga proposition om odlingslånefonden. Visserligen förekomma äfven i denna åtskilliga million-siffror, hvilka, likasom Landtbruksakademiens förslag, egna sig att uppjaga fantasien, men der förekommer också — hvad viktigare är — så mycket af sundt beräknande affärsförstånd, så mycket betänksamhet i värnandet af statens säkerhet, så väsentligen förbättrade och ändamålsenligt skärpta lånevilkor att hvarje hetsig öfverilning i odlings- och låneprojekt uppenbarligen kommer att stäffas inför den kalla verklighet, som dessa lånevilkor uppställa. För mig te sig dessa lånevilkor såsom en väsentlig förbättring af det nuvarande systemet, för hvilken man är skyldig Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet den största tacksamhet.

Härtill kommer också en annan viktig förbättring af det nuvarande tillståndet, den nemligen att Kongl. Maj:t föreslagit att ställa denna odlingsfond på sin egen botten, att låta densamma operera med sina egna tillgångar. Hittills hafva, såsom Kanumarens ledamöter veta, ifrån odlingslånefonden, som förvaltas af Statskontoret, de inflytande annuiteterna gått till statsregleringen, hvaremot i budgeten uppförts ett anslag att utlånas till odlingsföretag. Nu har Kongl. Maj:t icke äskat något sådant anslag, utan begärt att lånefonden måtte i främsta rummet få använda sina egna annuiteter; på sådant sätt kommer sammanblandningen af dessa medel med den allmänna statsregleringens inkomst- och utgiftsposter att upphöra, en sammanföring som icke haft någon annan följd än att budgeten måst operera med origtiga och allt för höga siffror.

Vid sidan af dessa förbättringar framstår för mig såsom i verkligheten *mindre väsentliga* frågor de, som röra anslaget höjande och medels anskaffande för denna anslaget ökning, d. v. s. de delar af Utskottets förslag, som innehållas i punkterna C och D. Då jag säger, att dessa förslag rörande anslagsbeloppets storlek och medlens anskaffande äro jemförelsevis oväsentliga, så menar jag naturligtvis, att de saklöst kunna utgå utan skada för förslaget i dess helhet. För min del kan jag ej beträda de förslag, Utskottet under dessa punkter C och D framställt, och jag skall söka att bjuda i mitt tycke starka skäl för min åsigt härutinnan.

Herrarne hafva sig af Stats-Utskottets betänkande bekant, att odlingsfonden redan har en årlig tillgång, som för år 1874 beräknades till 273,766 kronor och som oupphörigen växer, så att den är beräknad att inom få år eller 1888 komma att uppgå till 327,774 kronor. Dessutom behagade herrarne iakttaga, att i Kongl. Maj:ts proposition N:o 45 har blifvit föreslaget, att inkomsten för försäljning af hemma-

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sanku-
trakter.
(Forts.)*

Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)

net Neder Jerfva N:o 2, beräknad till 146,000 kronor, skall efter afdrag af väganläggningskostnader m. m. öfverlemnas till Statskontoret för att ingå i den till låneunderstöd för odling af sank trakter m. m. afsedda fond. Här beredas således åt denna fond på en ganska naturlig väg nya tillgångar, och om detta förslag af Riksdagen bifalles, så blir följden troligen den, att inflytande medel för andra försälda kro- noegendomar också få förr eller senare samma nyttiga användning. Genom en sådan ökning af fondens tillgångar kan densamma lätt uppbibras till ett belopp, som fullt motsvarar det *verkliga behovet*. Det är icke Riksdagens vana att i dylika mål gifva anslag utan känne- dom om ett verkligan förefintligt behov.

När Riksdagen här gång efter annan anslagit 5 eller 10 millioner kronor för byggande af enskilda jernvägar, har alltid bakom dylika beslut förefunnits kännedom derom, att planer vore uppgjorda och för- slag å bane till jernvägar, hvilkas kostnad uppgått till, ofta långt öfver- stigigt de af Riksdagen medgifna lånemedlen. I nu förevarande fall der- emot föreligger endast en lös *försäkran* från Landtbruksakademien, att det i orterna finnes icke blott millioner tunnland vattendränkt mark, utan äfven ett stort intresse för att företaga torrläggningar af denna mark; men i ingen af de officiella handlingar, som här äro att tillgå, finnes någon upplysning om storleken af det lånebehof för dylika före- tag, som för närvarande verkligan är hos Kongl. Maj:t anmaldt, en upplysning som väl dock vore rätta grunden och måttstocken för be- mödandet af huruvida för närvarande erfordrar *en* million eller en half million om året för dylika företag.

Jag har från vederbörligt håll fått uppgift på antalet af afdiknings- förslag, som till Kongl. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inkommit, innefattande begäran om lån eller anslag. Deraf framgår, att låne- understöd begäras till ett sammanlagdt belopp af 246,400 kronor och anslag till ett belopp af 82,100 kronor. Dessutom ligger inne ett för- slag till sänkning af sjön Östen slutande på en summa af 286,000 kronor och vidare ett förslag till sänkning af två andra sjöar, hvilket beräknas kosta 97,000 kronor. Jag drager häraf den slutsatsen, att vi för närvarande icke ega någon anledning till att väsentligen höja anslagssiffran utöfver odlingsfondens egna annuiteter, än mindre till att nu för en tid af fem år afhända Riksdagen dess rätt att hvarje år be- stämman beloppet af Riksgäldskontorets upplåning.

Slutligen synes mig, Utskottets förslag under Litt A. icke fullt befogadt. Jag hemställer till herrarne, huruvida, om här vore fråga att ändra census för Första Kammaren eller att öka antalet af dess ledamöter, man skulle besluta, att »en Första Kammare skall bildas», då en Första Kammare redan finnes. På samma sätt är det icke lämp- ligt att föreslå »*bildande* af en odlingsfond», då en sådan fond redan finnes och redan af Statskontoret förvaltas. Den står nu upptagen å kapitalkontot i rikshufvudboken, samt kommer att inom få år, enligt hvad Stats-Utskottet upplyst, uppgå till ett belopp af 4 millioner kronor. Således är det hvarken i Kongl. Maj:ts eller Utskottets förslag fråga om något oerhvardt nytt, och bör för oss allenast vara fråga om en lugn och jemn utveckling af en redan befintlig institution.

Under det jag därför i nu föreliggande punkten A ansluter mig till dem, som yrkat afslag å densamma, synes det mig, som om punkten B borde erhålla följande lydelse:

»att de till Statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån skola från och med år 1884 till och med 1888 ingå till den under Statskontorets förvaltning ställda odlingslånefonden.»

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

Friherre Tamm: Jag anhåller endast att få göra någon inskränkning i det förslag, hvartill jag tog mig friheten att yrka bifall. Det skulle då komma att lyda sålunda: att Riksdagen med afslag på första punkten Litt. A uti Stats-Utskottets Utlåtande N:o 41 ville för år 1884 ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett belopp af 150,000 kronor att användas såsom lån för befrämjande af utdikningar och aftappningar af sanktrakter och sjöar till beredande af odlingsföretag.

Herr Wennerberg: Jag har med största uppmärksamhet sökt följa den näst föregående talaren i hans anförande. Stundom syntes det mig, som om han ämnade sluta med ett yrkande om afslag på den föreliggande punkten, stundom åter föreföll det mig, som om de vitsord, han lemnade om förträffligheten af Kongl. Maj:ts proposition, skulle leda derhän, att han ämnade föreslå bifall till densamma. Intetdera har skett; ty han slutade sitt anförande utan något yrkande och det är för mig tillräcklig anledning att vara kort.

Han betonade i synnerhet origtigheten af den första punkten, att man der sökte Kammarens bifall till bildande af en fond att genom lån understödja odling af sanktrakter, då en sådan fond redan finnes. Men jag ber att få påpeka det ordet »*särskild*», som här står. Det ordet har alls ingen betydelse, så vida man icke vill lägga in just den, som ligger i ordet »*särskild*», d. v. s. en från den förut varande fonden skild, alltså *särskild* fond för samma ändamål; och det framgår tydligt att, derest man skulle bifalla hvad han ansåg vara det rätta, eller att punkterna A och B skulle slutas tillsammans, den summa, som för år 1884 kunde komma i fråga, icke skulle uppgå till den af Utskottet förordade och af Kongl. Maj:t föreslagna, utan man hade då att nöja sig med en blott förhöjning i den summa, som redan förefinnes. Men hvad skäl finnes att tro, att, då hela saken sålunda ställdes endast på de föregående fonderna, större intresse i orterna, än det som hittills visat sig, skulle uppkomma? Här äro, såsom han sade, nya vilkor i fråga, nytt anslag och likasom ett upprop; ja, men icke ett sådant, som han nämnde att Landtbruksakademiens varit eller för att uppjaga fantasien i orterna, utan sådant som det, då det framlagts af Kongl. Maj:t och understöds af Utskottet, väl må kallas, ett upprop, tillkommet för att väcka och gå till mötes aktningvärda intressen och söka vinna det stora mål, man föresatt sig, så långt det kan vinnas. Vill man nu verkligen kasta allt detta åsido och låta den föreliggande Kongl. propositionen falla ned till en obetydlighet?

Jag anhåller äfven att få nämna ett par ord till en annan ärad motståndare. Sedan han anført åtskilliga saker, om Alingsås och Gellivare, sade han: »härmed äro mina principiella anmärkingar slut».

*Angående
låneunder-
stöd för od-
ling af sankta
trakter.*
(Forts.)

Jag fann dem icke innehålla annat än exempel. Då han vände sig mot mig och en annan talare med anledning af hvad som nämnts om de tio millioner £ sterling, som England bestått till dräneringar, sade han, att vi hade alldeles glömt, att detta anslag icke var till dräneringar, utan endast som en ersättning därför, att spanmålslagarne blifvit upphäfdade. Så vidt jag uppfattade honom rätt, var hvad han påstod om mitt yttrande, icke sant, ty jag både visste och hade äfven sagt, att det var i sammanhang med upphäfvandet af spanmålslagarne som staten gaf detta anslag af tio millioner pund, och med den uttryckliga bestämmelsen, som han synes hafva förbisett, att det blefve användt till dräneringar; ty engelska staten insåg, att äfven i detta högt uppodlade land detta var ett af de viktigaste medlen för jordbrukets förkofran. Han har sagt, detta vore ett försök att uppmuntra folket till något riktigt, men med konstlade medel; men svek mig minnet i afseende på de tio millioner pund, så svek säkerligen än mer minnet den ärade talaren i afseende på den mängd likartade anslag, som beviljats och hvilka med samma skäl då kunna kallas konstlade medel. Eller var det för ett mindre konstladt medel, då man anslog penningar till jernvägar? Jag kan icke tro det; och man skall vara mycket kär i det gamla, om man önskar jernvägarnes borttagande för att vi, liksom våra förfäder, måtte få fortfarande traska på landsvägarne för att fortskaffa oss sjelfva och våra förnödenheter.

Herr Ekman, Carl: Jag vill icke upptaga tiden med att bemöta åtskilliga yttranden, som af föregående talare blifvit fälda mot mig med anledning af mitt förra anförande, emedan detta blott skulle taga herrarnes tålmod för mycket i anspråk. Men sedan det blifvit meddeladt mig, att Andra Kammaren nyss genom en votering med 107 röster mot 76 bifallit det nu föredragna momentet A i första punkten, skulle det yrkande, jag har tagit mig friheten att framställa om en återremiss till Utskottet af detta moment, icke leda till annan påföljd, än att Första Kammaren finge uppmaning att fatta beslut. För att undvika en tidsutdrägt, som deraf skulle uppstå, anser jag det således nödvändigt att frånträda mitt yrkande om återremiss och i stället framställa ett bestämdt yrkande. När jag då har att välja mellan de framställningar, som här blifvit gjorda, synes det mig af Friherre Tamm framställda yrkande närmast svara mot, hvad jag önskar i denna fråga, och jag ber således att få förena mig med honom i hans yrkande.

Herr Forssell, Otto Herman: Jag har begärt ordet endast för att komma i tillfälle att, likasom den föregående talaren, återkalla mitt yrkande om återremiss och instämma i det förslag, han behagat framställa.

Herr Wallenberg: Då jag först yrkade afslag på den föredragna punkten, var icke denna diskussion förd, och jag får säga att, under diskussionens lopp, jag till och med af åtskillige bland de ärade talare, som yrkat bifall, fått rätt goda argument att yrka afslag. Men vid det förhållande, som blifvit af Herr Ekman uppgifvet, finner jag det vara klart och tydligt, att det är enklast att stanna vid Friherre

Tamms förslag såsom kontraposition, hvilket alldeles icke skadar idén, utan tvärt om bereder större lätthet och större lugn, emedan vi då veta, hvad vi hafva att rätta oss efter. Jag ber att få återtaga mitt yrkande om afslag och att få instämna med Friherre Tamm i hans förslag.

*Angående
låneunder-
stödd för od-
ling af sank-
trakter.
(Forts.)*

Herr Adelsköld: Jag anhåller äfven få återtaga mitt yrkande om afslag och instämna i Friherre Tamms förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på den föredragna delen af 1 punkten i förevarande utlåtande vore yrkadt dels bifall till Utskottets hemställan, dels, af Friherre *Tamm*, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle besluta, att för år 1884 ställes till Kongl. Maj:ts disposition ett belopp af 150,000 kronor att användas såsom lån för befrämjande af utdikningar och aftappningar af sanktrakter och sjöar till beredande af odlingsföretag, dels, af Herr *Nyström*, bifall till Friherre Tamms förslag med den ändring, att beloppet 150,000 kronor höjdes till 250,000 kronor, dels slutligen afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan.

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf Herr Grefven och Talmannen hemstälde, huruvida Kammaren ville såsom kontraposition vid voteringen antaga Friherre Tamms förslag eller afslag å Utskottets hemställan, och förklarade Herr Grefven och Talmannen sig anse de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, hvilka ville såsom kontraposition antaga Friherre Tamms förslag.

Men äfven om kontrapositionens innehåll äskades votering, i anledning hvaraf och sedan såsom nejproposition vid denna votering antagits afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att vid blifvande votering om bifall till delen *A*) i 1 punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 41, kontrapositionen skall innehålla antagande af Friherre Tamms förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition vid nämnda votering antagits afslag å punkten uti ifrågavarande del.

Första Kammarens Prot. 1883. N:o 32.

Angående
länunder-
stöd för od-
ling af sanku-
trakter.
(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—60;
Nej—37.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som bifaller delen A) utaf 1 punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren Friherre Tamms förslag i ämnet.

Vid denna omröstnings utgång utfollo rösterna sålunda:

Ja—44;
Nej—53.

Den fortsatta föredragningen af förevarande utlåtande uppskötts till aftonsammanträdet.

Upplästes ett insändt läkarebetyg af följande lydelse:

Att Öfverståthållaren, Herr Baron G. af Ugglas, till följd af en Bronchialkatarrh måste tills vidare hålla sig inne på sina rum, intygar på aflagd embetsed.

Stockholm den 5 Maj 1883.

A. Werner,
M. Lic.

Anmäldes och bordlades:

Lag-Utskottets utlåtande N:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning rörande de Lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.